

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR KULTURVETENSKAPER

“Det smutsigaste som finns”

*En jämförande studie om synen på sexualitet och
prostitution*

Clara Hallgren

Kandidatuppsats 15hp

Kulturanalys, fördjupningskurs KAY130

Institutionen för kulturvetenskaper

Handledare: Kristina Öhman

Examinator: Kerstin Gunnemark

HT-2020

UNIVERSITY OF GOTHENBURG

Abstract

This essay examines the perceptions of sexuality and prostitution, during the regulation of prostitution at the end of the 19th century and today, comparing these two different historical times and their different views on sexuality and prostitution. The essay will analyze seven different texts which all in different ways refers to prostitution, there among debates and legislations. The theoretical ideas of disgust and stickiness from Sara Ahmed, and the theory about taboo and dirt from Mary Douglas will be used for the analysis, since the word “dirt” is mentioned in the texts as descriptive of prostitution. The method of this essay contains a discourse analysis and also makes for another theoretical starting point. The aim of this paper is to analyze and account for potential differences concerning the perception of sexuality and prostitution, and if so, how these have changed since the end of the 19th century until today. In the discussion that follows the analysis, the study shows that several discourses, there among morality, sex and power still are relevant for the subjects of prostitution and sexuality, even if they have changed since the late 19th century.

Keywords: prostitution, sexuality, dirt, stickiness, regulation, discourse, legislation.

Innehållsförteckning

Inledning	1
<i>Syfte och frågeställningar</i>	2
<i>Tidigare forskning</i>	3
<i>Teoretiska utgångspunkter</i>	5
Klibbighet och äckel.....	5
Smuts och tabu	5
<i>Metod - Diskursanalys</i>	6
<i>Material</i>	7
Röster i källorna	9
Avgränsningar och motiveringar.....	10
Reflexivitet	11
<i>Disposition av analys</i>	12
Analys	12
<i>“Ett dubbelt ondt” - olika diskurser möts</i>	13
Samhället.....	13
Subjektet.....	17
<i>Ett klassperspektiv</i>	20
<i>Samtidens lagstiftning - nya diskurser</i>	22
<i>RFSL och Aftonbladet - diskussion gällande sexköpslagen</i>	25
<i>“Det smutsigaste som finns”</i>	28
Diskussion	34
Litteraturlista	39
Elektroniska källor	39
Ordlista	40
Bilagor	I

Inledning

När jag för ett år sedan läste om sexualitetens historia på universitetet och kom över texter som beskrev ett fenomen som under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet kallades för “ett nödvändigt ont” så fångade det min uppmärksamhet. Ett nödvändigt ont utgjorde den paradox som innefattade ett osynliggörande men samtidigt synliggörande av sexualiteten; den reglerade prostitutionen. Kvinnor som prostituerade sig ansågs vara ett samhällsproblem som skapade moraliskt fördärv och spridning av könssjukdomar. Därmed infördes en reglering av prostitution av staten (Svanström 2006, s. 12).

Det som jag finner intressant med denna reglering är hur det inte bara handlar om prostitutionen i sig utan om samhället i stort. Det var allas angelägenhet; de prostituerade kvinnornas, männen som besökte dem, de borgerliga fruarna till dessa män, polisen, läkare, staten; folket och hela samhällsapparaten. Den sexuella existensen styrdes av hur samhället var upplagt och fungerade. Sexualitet framstår som en viktig angelägenhet och samtidigt något hemligt, skamligt; en grundlig paradox som genomsyrade samhället under sekelskiftet¹ mellan 18- och 1900-talet.

Idag lever vi i ett annorlunda samhälle, med en tidsanda som talar om att främja jämlikhet och jämställdhet mellan könen, sexualitet och sexuell hälsa som bygger på frihet, vilja och samtycke. Diskussioner kring prostitution lever i allra högsta grad kvar, även om det har förändrats från regleringens tid. Fokus ligger till stor del idag på prostituerade kvinnors utsatta positioner, synliggörande av dem som köper sexuella tjänster, samt att prostitution betraktas som en destruktiv del av samhället. Ett exempel på detta är enligt Yvonne Svanström, professor i ekonomisk historia, sexköpslagen från 1999. Svanström beskriver denna som unik då den förmedlade att prostitution inte är acceptabelt och lade ansvar på de som köper sex, övergripande andel män. Fokuset skiftade till att problematisera efterfrågan av sexuella tjänster snarare än att skuldbelägga och reglera de som säljer dem (Svanström 2006, s. 11).

Citatet som denna uppsats är döpt efter kommer från en intervju med den kända TV4-profilen Paolo Roberto. Under en polisrazzia ertappades Roberto med att köpa sex, vilket har blivit

---

¹ Framöver kommer sekelskiftet 18 - 1900 benämnas som “sekelskiftet”.

mycket omtalat och rört upp diskussionen om sexköp. När detta avslöjades bjöd TV4 in honom till en intervju, där han i deras tv-soffa blev utfrågad om händelsen och beskrev hur hans psykiska mående relaterade till varför han begick detta brott (TV4, 2020-05-15).

Det som jag reagerade på i denna intervju var Robertos uttryck om händelsen;

R - *djup suck*. Ja, men jag har ju en sån grej i livet, när... när det går bra för mig, jag har aldrig mått så bra, aldrig varit så lycklig... livet blommar. Då hittar jag alltid något sätt att förstöra det. Och det har varit olika typer av liksom, våld, väldigt mycket våld, och den här gången lyckades jag väl hitta det jag egentligen tycker är det smutsigaste som finns. På nåt sätt liksom döva det här hålet som finns hos mig liksom.²

Ordet *smuts* för tankarna tillbaka till rädslan för smittspridning av könssjukdomar under regleringen och symboliskt till prostitution och sexualitet i stort. Hur kommer det sig att Paolo Roberto, som valt att köpa sex, att utföra en sexuell handling, väljer att beskriva händelsen med detta ord? Finns det en symbolisk koppling mellan prostitution och termen *smuts*?

Undersökningen kommer därför att ta avstamp i denna tankegång. Genom att göra kronologiska nedslag i protokoll från Sveriges Riksdag, debattartiklar, utvärdering av sexköpslagen och intervjun med Paolo Roberto kommer jag att undersöka huruvida synen på sexualitet utifrån dessa källor kring prostitution ändrats över tid. I denna undersökning kommer jag att fokusera på hur *smuts* och andra teoretiska begrepp spelar in när det pratas om sexualitet i förhållande till prostitution.

Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att analysera synen på sexualitet och prostitution diskursivt, genom att undersöka källor som behandlar prostitution under sekelskiftet 1800 - 1900 samt under 2000-talet.

- Hur kan synen på sexualitet och prostitution förstås i de respektive källorna utifrån de teoretiska termerna *smuts*, *äckel*, och *klibbighet*?

---

² Texten är av mig transkriberad från intervjun.

- Hur har synen på sexualitet och prostitution i källorna förändrats från regleringen till idag?

Tidigare forskning

Regleringen³ av prostitution innefattade ett system som kontrollerade kvinnor på flera olika plan. Yvonne Svanström skriver i sin bok *Offentliga kvinnor - Prostitution i Sverige 1812 - 1918* hur detta innebar bland annat övervakning av hur de rörde sig på gatorna, hur de fick klä sig och att de var tvungna att infinna sig på regelbundna gynekologiska undersökningar för att hämma smittspridning av könssjukdomar (Svanström 2006, s. 11). Regleringen fungerade således på en individnivå, men även på en samhällsnivå. Samtidigt som denna kontroll infördes sågs prostitution som nödvändigt. Svanström beskriver hur män i borgerliga familjer drevs av en sexuell lust som de inte kunde få utlopp för med sina fruar, vilka representerade en kyskhet och oskuldsfullhet (Svanström 2006, s. 12). Detta utgjorde en nödvändighet för den reglerade prostitutionen, för att bringa en sexuell ordning inom samhällsklasserna.

Denna samhällseliga syn på sexualitet förklaras vidare i *Sexualitetens Historia - Band 1: Viljan att veta* (1976/2002) där filosofen och idéhistoriken Michel Foucault redogör bland annat för den samhällseliga kontexten under regleringens tid, med fokus på den borgerliga klassens syn på sexualitet och hur den kom att dominera denna tid. Foucault ställer upp och relaterar begreppen makt, vetande och njutning till varandra och hur detta i sin tur "upprätthåller diskursen om den mänskliga sexualiteten" (Foucault 1976/2002, s. 40). Vidare diskuterar Foucault hur "könet blir /.../ en angelägenhet för myndigheterna", (Foucault 1967/2002 s. 49) därmed hur kön och sexualitet blir politik. Foucault redogör för hur "man jagar fram könet och tvingar det till en diskursiv existens" (Foucault 1976/2002, s. 56). Detta ger en grundläggande förståelse för den samhällseliga kontexten kring vilken regleringen av prostitution infinner sig.

Rebecka Lennartsson, docent i etnologi som är specialiserad inom Stockholms prostitutionshistoria, beskriver regleringens funktion som samhällsapparat. Avhandlingen

---

³ Regleringen benämns i vissa delar av materialet för "reglementeringen". Jag kommer använda mig av "regleringen" men behålla den historiska benämningen (reglementeringen) i citat, då dessa är synonymer.

Malaria Urbana (2001) berör bland annat hur regleringen inrättades i syfte att stoppa spridning av könssjukdomar, vilket beskrivs vara det primära syftet (Lennartsson 2001, s. 55). Vidare beskriver Lennartsson hur olika delar av samhället agerar som makthavare för regleringen, till exempel läkarvetenskapen, och hur den moderna staden som geografisk plats, socialt rum och övervakande spelade roll för prostitutionen i Sveriges storstäder.

Staden beskrivs som en viktig faktor och förutsättning för den reglerade prostitutionen, då Lennartsson menar att den (staden) är ett rum som i sin föränderlighet kräver ständig övervakning. Detta möjliggjordes utifrån den moderna stadens makthavares vilja att styra och kontrollera stadens geografi och dess invånare (Lennartsson 2001, s. 36 - 38). Lennartsson redogör även för hur prostitution kan ses som ett nyttoobjekt, vilket grundar sig i en biologiskt determinerad syn på sexualitet mellan könen. Detta, menar hon är en funktionalistisk syn på prostitution och dess historia, då könshandel är något som går långt tillbaka i historien. Den dikotoma synen på sexualitet som här behandlas menar att män av naturen är mer sexuellt drivna än kvinnor (Lennartsson 2001, s. 17). Denna syn på könen förklarar att den reglerade prostitutionen ansågs som nödvändig, vilket Lennartsson själv beskriver; "få föreställningar var så starka som den om prostitutionen som ett nödvändigt ont" (Lennartsson 2001, s. 190).

Etnologiprofessorn Jonas Frykmans avhandling *Horan i bondesamhället* (1993) behandlar prostituerade kvinnor på landsbygden och berör bland annat hur osedlighet skedde och straffades. Frykman har i sin avhandling använt sig av traditionsuppteckningar i folkarkiv som material. Utifrån detta behandlas frågor så som hur osedlighet bestraffades, kyrkans betydelse och barnafödande utanför äktenskapet (Frykman 1993, s. 16). *Horan i bondesamhället* behandlar en sida av prostitution som rör sig utanför det urbana, (vilket är den aspekt som jag kommer att behandla), och utgör en viktig kontext för hur prostitution sågs på utanför stadens gränser.

Simon Ekström, professor i etnologi, lyfter i sin avhandling *Trovärdighet och ovärdighet* (2002) analyser och diskussioner kring trovärdighet i samband med anmälan av våldtäktsbrott under årtalen 1946 - 1950. Ekström fokuserar bland annat på hur föreställningar på manlig och kvinnlig moral skapar förutsättningar för vem som blir trovärdig och hur detta påverkar rättsväsendets förhör av männen och kvinnorna (Ekström 2002, s. 87 - 93). Vidare använder sig Ekström av Simone de Beauvoirs analys kring den kvinnliga kroppen och hur dess

situering i samhället påverkas till vilka möjligheter och förväntningar som vilar på de kvinnor som blivit utsatta för våldtäktsbrott (Ekström 2002, s. 19 - 20).

Teoretiska utgångspunkter

Klibbighet och äckel

I analysen används kultur- och samhällsteoretikern Sara Ahmeds teoretiska begrepp *klibbighet*, (stickiness) och *äckel* (disgust⁴) utifrån kapitlet *The performativity of disgust* i *The cultural politics of emotion* (2004). Ahmed undersöker hur äckel kan riktas mot olika objekt och även mot kroppar, vilket är tätt sammanlänkat till makt (Ahmed 2004, s. 88). Vidare beskrivs även relationen mellan äckel och klibbighet i samband med att något som är klibbigt eventuellt kan bli äckligt när det hotar med att klibba fast på en själv. Klibbighet beskrivs som relationellt och Ahmed redogör för hur olika ytor och objekt kan bli klibbiga (Ahmed 2004, s. 89 - 91). Dessa teoretiska utgångspunkter hos Ahmed kommer att appliceras på källorna för analysen då ordet *smuts* förekommer flera gånger i källmaterialet i relation till prostitutionen som fenomen samt de kroppar som berörs av det.

Smuts och tabu

Kulturanthropologen Mary Douglas redogör för hur tabu(n) (taboo) ligger till grund för sociala strukturer i flera olika sorters samhällen (Douglas 1979, s. 68). Tabun beskrivs som regler och strukturer som lärs och ses som självklara och agerar som olika normer, då samhällen har olika tabun. Dessa tabun upprätthåller kulturella lagar, normer och det sociala livet i stort (ibid, s. 68). I analysen kommer dessa begrepp och teorier användas genom att fokusera på hur tabun kring sexualitet i det moderna, västerländska samhället upprätthålls och hur det tar sig i uttryck och påverkar synen kring prostitution. I boken *Renhet och fara* (1966/2011) redogör Douglas för hur *smuts* och hygien tar sig i uttryck i olika samhällen (hon utgår i denna bok till stor del från olika primitiva samhällen och kulturer) och diskuterar hur dessa samspelar och styr upp konventioner och normer. Smuts är i denna text ständigt i nära samspel med andra begrepp så som trolldom och magi men även orenhet, ordning och oordning, och jag kommer att fokusera på de senare i analysen. Detta kommer redogöra för hur (det moderna) samhällets rädslor för smitta och smuts tas i uttryck i synen på sexualitet, samt för lagstiftningarna av prostitution som ett agerande för att upprätthålla de politiska och sociala strukturerna.

---

⁴ Jag har valt att översätta begreppet "disgust" till "äckel" då denna översättning lämpar sig bäst för analysen och de övriga teoretiska begreppen.

Diskursteorin som presenteras nedan utgör både teori och metod, men jag har valt att dela upp presentationen av dessa eftersom jag anser att diskursanalysen bör stå för sig själv och därmed beskrivas utöver de teoretiska perspektiven som presenterats ovan. Detta utifrån att den innefattar ett teoretiskt ramverk som skiljer sig från Ahmeds och Douglas teoretiska begrepp.

Metod - Diskursanalys

Den diskursiva analysen ligger till grund både som teoretiskt verktyg samt metod. Jag kommer att utgå ifrån *Diskursanalys som teori och metod* (Winther Jørgensen & Phillips, 2000) och kombinera angreppssätt av denna uppsättning av teorier och metoder. Dessa består av statsvetaren Ernesto Laclau och politiska teoretikern Chantal Mouffes diskursteori samt Foucaults teori om sanningsskapande inom diskurser utifrån makt och kunskap.

Laclau och Mouffes diskursteori har en poststrukturalistisk grund och förutsätter att diskurs är socialt konstruerad och med ständigt föränderliga betydelser, eftersom språk i grunden är instabilt och föränderligt. En viktig aspekt i deras diskursteori är kampen mellan olika diskurser och deras sökande efter hegemoni, vilket benämns som "diskursiv kamp" (Winther Jørgensen & Phillips, 2000 s. 13). Detta är en viktig grundtanke för analysen då prostitution är ett fält där flera olika diskurser möts och brottas. Foucault bygger vidare på den socialkonstruktivistiska traditionen genom att hävda att sanning är en diskursiv konstruktion. När det gäller den diskursiva kampen vill Foucault med sin diskursteori klarlägga hur och vilka strukturer som strävar efter sanningsskapande (Winther Jørgensen & Phillips, s. 19). Ett viktigt begrepp hos Foucault är *makt* och relationen mellan makt och kunskap, vilket beskriver makt som en produktiv kraft som utgör sociala diskurser och praktiker snarare än förtryckande (Winther Jørgensen & Phillips, s. 20). Denna teori om makt och kunskap redogör även för Foucaults syn på *sanning*. Han beskriver sanning som en ouppnåelig objektiv praktik, då diskurser skapar egna *sanningseffekter* eftersom det inte finns någon objektiv position utanför diskursen. Foucault fokuserar istället på hur sanningseffekter skapas inom respektive diskurser (ibid, s. 20). Även detta är en viktig tanke för analysen då sanningsskapande är en aspekt som kan klargöra hur samhällen lagför utifrån sexualitet, vilken syn och sanning på sexualitet som dominerar inom de olika diskurserna.

Ett annat begrepp inom diskursteorin hos Laclau & Mouffe som bygger vidare på sanning och sanningseffekter är *myt*. Myter beskrivs som objektiva sanningar, eller realiteter, som framträder inom olika diskurser. Begreppet myt kommer användas för att beskriva föreställningar av samhället vilka framstår som sanningsenliga och naturliga (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 47). Vidare kommer begreppet *flytande signifikanter* att användas, ett begrepp som beskriver tecken som diskurser försöker tillskriva olika meningar. Flytande signifikanter redogör för de tecken som överförs mellan krockar av olika diskurser (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 35).

Diskursanalysen lämpar sig för min undersökning då den kommer behandla olika syner på prostitution och sexualitet, i vilka det brottas olika diskurser som försöker etablera olika sanningar. Diskurser om moral, ansvar, klass, kön, varaktighet och makt är de framträdande som kommer till tals i källorna. Jag kommer undersöka vad som försöker etableras som sanning, vilka diskurser som kommer till uttryck och vilka förväntningar som finns på subjekten inom diskurserna.

Material

Det material jag kommer använda mig i första kapitlet av analysen som behandlar regleringen består av protokoll från år 1888 och 1903 från Riksdagens digitala arkiv samt en debattartikel från Socialdemokraten år 1899 från Kungliga bibliotekets digitala arkiv. Vidare innefattar den samtida⁵ analysen en av Statens offentliga utredningar från 2010, en text från Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheters⁶ hemsida och en debattartikel från Aftonbladet, båda publicerade 2019, samt en intervju med Paolo Roberto från 2020. Dessa utgör tre källor från regleringen och fyra samtida. Detta urval beror på att dessa källor var de som lämpade sig bäst för det jag ville undersöka, och anledningen till att det är fler källor i det samtida materialet beror på att RFSL:s och Aftonbladets uttalanden kompletterar varandra. Nedan följer en kort sammanfattning av varje text. Utdrag från källorna finns i bilagor.

Riksdagens digitala arkiv:

---

⁵ Jag har valt att kalla de senare källorna för samtida, även om de är publicerade från 2010. Detta för att kunna särskilja dem från sekelskiftets källor.

⁶ Vidare förkortad RFSL.

1: *Riksdagens protokoll. 1888. Andra kammaren N:o 21. Onsdagen den 14 mars. s. 53. § 4.* Redogörelse och diskussion för lagen om reglerad prostitution. Anförande om att lagen är ett brott i sig, "ett dubbelt ondt" (s. 54). Herr Waldenström uttrycker att han är emot regleringen eftersom den legaliserar det som borde vara olagligt. Ander Adolf Waldenström var borgmästare och riksdagsman, samt ledamot för borgarståndet i Karlstad och Luleå 1865 - 1866.⁷

2: *Riksdagens Protokoll. 1903. Andra Kammaren. N:o 39. Torsdagen den 16 april.* Riksdagsmannen Herr Lindgren i Örebro framför sina tankar kring den reglerade prostitutionen, och att de kvinnor som är inskrivna i den är fallna och förlorade, att regleringen måste tas bort för att prostitutionen ska försvinna. Han framstår som värnande om de kvinnor som är inskrivna och menar att det finns flera faktorer som gör regleringen omöjlig att genomföra. Gustaf Lindgren var lantbrukare och liberal politiker som var aktiv som kommunalstämmans ordförande. Han var riksdagsledamot 1900 - 1908, samt representant för Liberala samlingspartiet i riksdagen.⁸

Debattartikel från Kungliga bibliotekets digitala arkiv:

Socialdemokraten 1899-10-25. Kapitalismen skapar prostitution. Debattören diskuterar relationen mellan prostitution och kapitalism. Detta utifrån att de fabriksarbeterskor som prostituerat sig inte gör det av jakt på könsumgänge, utan för att lönen är för låg för att de ska kunna leva på den. Hen menar att inga polisåtgärder (så som reglering) kommer hjälpa mot detta, utan hänvisar till att det kapitalistiska systemet är grunden till problemet.

Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999 - 2008. Från Statens offentliga utredningar (SOU 2010:49) publicerad 2010.

Denna text innefattar en utredning av sexköpslagen som trädde i kraft 1999, vilken innebär att det är lagligt att sälja sexuella tjänster, men inte att köpa.

RFSL:s hemsida, rubrik *RFSL om sex mot ersättning*, 2019-10-08.

Organisationen RFSL uttalar sig om att de vill införa en feministisk lagstiftning som gör det lagligt med sexköp även för köpare, för att skapa tryggare förhållanden kring sexköp och skydda de som säljer sexuella tjänster.

---

⁷ https://sv.wikipedia.org/wiki/A.A._Waldenström

⁸ [https://sv.wikipedia.org/wiki/Gustaf_Lindgren_\(politiker\)](https://sv.wikipedia.org/wiki/Gustaf_Lindgren_(politiker))

Debattartikel från Aftonbladet, *Nej RFSL, vi ska inte legalisera prostitution*. 2019-10-25. Denna artikel besvarar RFSL:s uttalande med motargument om varför prostitution inte bör legaliseras, och använder sig av SOU:s utredning från 2010 som underlag. Debattörerna i artikeln är personer från ett flertal rättighetsorganisationer, så som ROKS och #intedinhora.⁹

Intervju med Paolo Roberto, *“Jag har köpt sex”*. TV4 2020-05-15.

Medieprofilen Paolo Roberto ertappas under en razzia med att köpa sexuella tjänster. Han blir efter detta intervjuad av Jenny Strömstedt på TV4 om händelsen. Källan är en av mig transkriberad text från den inspelade intervjun, som finns länkad under elektroniska källor.

Röster i källorna

Materialet innefattar ett urval av källor från 1888 till och med 2020. Det är som ovan nämnts olika röster, olika aktörer och samhällsorgan som kommer till tals och gett upphov till källorna. Det är viktigt att ha detta i åtanke under analysen, eftersom dessa röster utgår från skilda auktoriteter och positioner och därmed innehar olika förutsättningar och idéer om samhället. Riksdagsherrarna från 1888 och 1903 har till exempel en annan klasstillhörighet än vad arbetaren i *Socialdemokraten* (1899) har och TV4-profilen Paolo Roberto (2020) som enligt lagen har begått ett brott, får utifrån sin status som känd profil möjlighet att tala ut om detta i TV. Analysen kommer inte fokusera på varför dessa röster kommer till tals, men för att kontextualisera och skapa förståelse är det värt att notera vilka röster som finns med i materialet och vilka positioner de innehar. De olika källorna och dess upphovspersoner motsvarar olika diskurser som berör sexualitet och prostitution. Dessa innefattar moral, ansvar, klass, kön, samt varaktighet, och representeras i de olika källorna. Makt är även en viktig aspekt som återfinns som diskurs i materialet. Denna kan utläsas på olika sätt och tas i uttryck i olika former, så som Riksdagsherrarnas högt uppsatta positioner, samt Paolo Robertos position som känd medieprofil. Utifrån en benämning i källan från SOU (2010:49) så tillkommer en diskussion om en diskurs om varaktighet i den senare analysen av det samtida materialet. Denna innefattar en diskurs som talar om huruvida det finns en aspekt önskvärda sexuella förbindelser utifrån en varaktighet, att de som är mer långvariga kan argumenteras bör värderas högre. Detta återfinns även i en beskrivning av sexualitet, gjord av Foucault och Lennartsson, i det äldre materialet. De olika diskurserna kan utläsas i de olika

---

⁹ Beskrivning av dessa organisationer finns i ordlista under bilagor.

källorna och genom att identifiera och analysera dem synliggörs det hur de har förändrats över tid.

Avgränsningar och motiveringar

Eftersom den historiska regleringen av prostitution är ett mycket väl beforskat ämne har jag valt att fokusera på en jämförande studie av dessa två tidskontexter för att analysera synen på sexualitet och prostitution snarare än att enbart redogöra för regleringen i sig. Genom att ställa dessa olika nedslag i tiden mot varandra utifrån en diskursanalys kommer jag att redogöra för eventuella förändringar över tid vad gäller synen på sexualitet utifrån prostitution. Även de teoretiska begreppen skapar en avgränsning eftersom analysen blir anpassad efter dessa ramverk och synliggör synen på prostitution och sexualitet genom snävare utgångspunkter. Urvalet av källor har gjorts noggrant och dessa har valts beroende på deras olika ursprung, språk och karaktär. Jag anser att dessa källor lämpar sig för analysen eftersom de både avgränsar fältet och samtidigt erbjuder olika perspektiv. Det rör sig som sagt om olika tidskontexter, men även om olika klassperspektiv, syn på män och kvinnor, kunskaper och framförallt olika maktpositioner hos upphovspersonerna. Vid insamlandet av material sökte jag källor som kunde representera olika röster och positioner i samhället, för att få en mer representerad syn på prostitution och sexualitet. Därmed utgör det insamlade materialet skilda syner på prostitution och sexualitet.

En avgränsning som också gjorts är att källorna till stor del behandlar en urban syn på prostitution, vilket utesluter en rural aspekt. I undersökningen är det fokus på kvinnor som prostituerade och män som köpare. Detta eftersom regleringens samhälle enbart reglerade prostituerade kvinnor och männen sågs som de som hade rätt att köpa sexuella tjänster, och det är utifrån denna föreställning som min undersökning tar avstamp. Med detta sagt är män som sexköpare synliga i analysen, då det senare förekommer en manlig sexköpares uttalande, Paolo Roberto. Dock är det i denna undersökning inte enbart fokus på Robertos placering i samhället som sexköpare, utan hans syn på sexualitet och prostitution och hans användning av termen smuts. Ordet "prostitution" används före ordet "sexarbete" i denna undersökning, detta eftersom det återigen är den term som används i den samhällliga kontext i vilken undersökningen har sin utgångspunkt. Vidare bör det poängteras att det i uppsatsen är män och kvinnor som menas vid benämningen av termen kön/könen, eftersom det är dessa som källorna behandlar. Detta med medvetenhet om att andra former av kön existerar utanför denna binära uppdelning.

Reflexivitet

En utmaning under arbetet av undersökningen har varit insamlandet av material. Att förhålla sig objektivt till materialet har varit svårt då jag har sökt efter källor som uttalar sig om prostitutionsfrågan, ett specifikt ämnesinnehåll. Svårigheten i detta grundade sig i att jag ämnade behålla en öppenhet vid letandet av material, samtidigt som jag behövde källor som behandlade detta ämne.

Insamlandet av materialet har även varit en svår process utifrån mängden av material som fanns tillgängligt för mig. Flera av de källor jag till en början tänkte använda mig av fick väljas bort. Jag började med att höra av mig till Folkminnesarkivet i Göteborg som försedde mig med en del tidningsurklipp, samt hittade hemsidan Stockholmskällan¹⁰ som innehar arkivmaterial om den reglerade prostitutionen i Stockholm. Dessa källor valdes så småningom bort eftersom jag hittade de nuvarande källor jag använt mig av. Vid sökandet efter källor om sexköpslagen från 1999 på riksdagens hemsida, kom jag istället över äldre riksdagsprotokoll. Vid sökandet av texter om sexköpslagen utanför riksdagens hemsida fann jag även debattartikeln publicerad av Aftonbladet. Vid studerande av dessa texter insåg jag att de kompletterade varandra väl och behandlade de ämnen och teman jag ville undersöka. RFSL:s hållning var för mig känd sen tidigare och utgjorde en relevant ståndpunkt i ämnet. Debattartikeln från 1899 fann jag när jag blev hänvisad av min handledare till Kungliga Bibliotekets arkiv. Intervjun med Paolo Roberto var under hela processen av sökandet efter material närvarande och kändes för mig självklar att använda för analysen, utifrån Robertos uttalande om prostitution som smutsigt. Sammanfattningsvis var insamlandet av material en process som inte var linjär, utan tog lång tid och flera av de källor jag till slut valde var inte de som jag från början trodde skulle användas; dock är de, som sagt, lämpliga och intressanta för min undersökning.

Min ingång till ämnet kan beskrivas som ett intresse för sexualitet och den samhälleliga synen och diskussionen kring prostitution. Det är som sagt ett ämne som för mig inte är helt obekant, vilket direkt eliminerar någon form av objektivitet och passivitet inför ämnet. Mitt intresse ger mig automatiskt en ståndpunkt i diskussionen om prostitution i stort, men syftet med denna uppsats är inte att redogöra för denna utan att föra en diskursiv analys av synen på sexualitet och prostitution utifrån källorna jag analyserar. Att jag har förkunskaper om ämnet

---

¹⁰ <https://stockholmskallan.stockholm.se/sok/?q=prostitution>

sedan tidigare akademiska studier gav mig en inblick i ämnet men då mycket i materialet, särskilt det samtida, var nytt för mig upplevde jag att det gick att genomföra analysen utan att låta mina förkunskaper överskugga vissa begrepp eller förståelser.

Disposition av analys

Källorna i första delen av analysen innefattar riksdagsprotokoll från 1888 respektive 1903 samt debattartikeln från 1899. De första två innehåller anföranden från riksdagsmän som berör den reglementerade prostitutionen. Jag har valt att analysera dessa var för sig och fokusera på hur olika diskurser möts och hur dessa blir synligt i källorna. Den första texten kommer att analyseras i ur ett samhällsperspektiv, den andra utifrån ett subjektsperspektiv. Detta avsnitt avslutas med debattartikeln i *Socialdemokraten* från 1899, som tillför ett klassperspektiv.

Den andra delen av analysen redogör för utvärderingen 1999 - 2008 vilken analyseras diskursivt. Efter denna följer en redogörelse av RFSL:s ståndpunkt av sexköpslagen, samt debattartikeln från Aftonbladet som besvarar denna. Utifrån dessa källor behandlas även en diskussion om kroppens situering, hämtad ur Ekström avhandling utifrån Simone de Beauvoirs begrepp.

Den avslutande delen för analysen innefattar en analys av intervjun med Paolo Roberto, som görs utifrån Sara Ahmeds begrepp klibbighet och äckel. Här diskuteras dessa begrepp utifrån Robertos agerande och egna beskrivning av hans sexköp.

Efter ovanstående kapitel följer en avslutande diskussion med egna reflektioner om analysen som kopplar an till syfte och frågeställning.

Analys

“Ett dubbelt ondt” - olika diskurser möts

Samhället

Härefter lemnades ordet på begäran till Herr Waldenström från Gefle, som skriftligen anförde:

Den svenska lagen har allt hittills ansett - och det är att hoppas, att den äfven hädanefter skall komma att anse - skörlefnad ¹¹ vara ett brott, som för blifva föremål för borgerliga straffbestämmelser. Skörlefnad undergräfvat familjelivets helgd och dermed den grundval, hvarpå staten hvilar (Protokoll 1888, s. 53).

Denna introduktion av Herr Waldenström från riksdagens protokoll 14:e mars 1888 är ett slagkraftigt anförande som utgör den grund vilken han diskuterar den reglerade prostitutionen på. Genom att direkt relatera “skörlefnadens” påverkan på staten, att hänvisa till familjen som helig samt borgerliga straffbestämmelser så kontextualiserar han en förståelse för samhällets grunder. Foucault beskriver “den viktorianska borgerlighetens evinnerliga mörker” (Foucault 1976:2002, s. 33) som 1800-talets syn på sexualitet. Waldenström menar att familjen utgör samhällets heligaste grund, vilket Foucault också tar fasta på och att det är genom denna uppfattning som sexualitet får sin roll i samhället;

Sexualiteten blir då ordentligt inlåst. Den flyttar inomhus. Den äktenskapliga familjen konfiskerar den. Och ställer den helt och hållet i fortplantningens tjänst. Kring könet råder tystnad. Paret, det gifta och barnalstrande paret, bestämmer reglerna. /.../ I samhället liksom i hemmets vrå finns bara en plats för erkänd men nyttobetonad och fruktbringande sexualitet: föräldrarnas sängkammare (Foucault, 1976/2022, s. 33).

Utifrån Foucaults redogörelse och Waldenströms uttalande kan det förstås att sexualitet hade sin plats inom hemmets fyra väggar och var enbart till för att gifta par skulle fortplanta sig. Detta kan vidare påvisas med en redogörelse av hur sexualiteten påverkades av modernismen. Lennartsson beskriver att moderniteten förde med sig en dikotomisering av samhället och kulturen, och inte minst sexualiteten. Detta förhåller sig till Foucaults beskrivning och

---

¹¹ SKÖR-LEVNAD. [fsv. *skörlifnadhær*] (ngt ålderdomligt) om otuktig l. liderlig l. okysk l. utsvävande levnad (se d. o. 4); otukt l. liderlighet l. okyskhet o. d.; stundom liktydigt med: prostitution (SAOB.se).

understryker att sexualiteten är tvådelad, att den intima aspekten i form av sexuell lust, vilken kan beskrivas utifrån Lennartssons benämning “obändiga lustar” (Lennartsson 2001, s. 98) är skild från reproduktion, barnafödande och hemmets sfär. Denna dikotomi kan motsvara den som skiljer på det privata och offentliga (kvinnan är förknippad med det privata hemmet, och mannen med den offentliga staden) och därmed blir även sexualiteten uppdelad efter denna, och den prostituerade blir en offentlig kvinna; en ordning som stör denna dikotomi som samhället ansågs borde ordnas efter (Lennartsson 2001, s. 67, 95).

Utifrån denna kontext för synen på sexualitet och prostitution kan det konstateras att all kvinnlig sexuell handling utanför hemmets sfär sågs som felaktig, skamlig och skadlig för samhället. Det är denna syn som till stor del låg till grund för regleringen av prostitution, vilket blir tydligt när Waldenström fortsätter med att diskutera hur strafflagen behandlar olika former av otukt och slår fast att prostitution är ett brott. Dock pekar han också ut hur regleringen av sin natur är problematisk, genom att presentera en destruktiv paradox;

Tvärt i strid mot detta förekommer emellertid, att i Stockholm och åtskilliga andra städer vederbörande myndigheter genom reglementariska föreskrifter ordna prostitutionen. /.../ Är den legaliserade prostitutionen ett ondt, så är den på sidan om lagen ett dubbelt ondt. Är det Kongl. Maj:ts regering bekant, att i strid mot Sveriges lag i Stockholm samt åtskilliga andra städer existerar en genom polismyndigheterna reglementariskt ordnad prostitution, och är regeringen sinnad att mot densamma vidtaga några åtgärder till upprätthållande af lagens helgd? (Protokoll 1888, s. 53 - 55).

Här beskrivs prostitutionen inte som ett nödvändigt ont, utan som ett “dubbelt ondt” (Protokoll 1888, s. 54). Detta eftersom, enligt Waldenström, det är i grunden ont utifrån att det är ett lagbrott men blir dubbelt ont då det är ett legaliserat brott. Det skapas en paradox; att upprätta regleringen för prostitution som ett nödvändigt ont för samhället skapar istället ilska och frustration över att staten kan reglera, och därmed tolerera, ett brott. Waldenström påpekar detta genom att de prostituerade kvinnorna “tillförsäkras frihet att trotsa lagen” (ibid, s. 54). Han anser därmed att regleringen inte är en lösning, utan ett dubbelt problem som står i strid med samhällets diskurs om lagar, grund och moral, den sistnämnda mycket närvarande i källan och utgör rösten i denna text. Överlag kan det konstateras att mottagandet av regleringen i denna text är negativ; inte för att Herr Waldenström känner sympati för de prostituerade kvinnorna, utan för det orimliga i att legalisera ett brott vilket är skadligt för samhället.

Diskursanalysen hos Laclau & Mouffe framlägger att samhället inte finns; att det är omöjligt. Med detta menas att det inte går att fullborda samhället som någon objektiv storhet (Winther Jørgensen och Phillips 2000, s. 46). Laclau och Mouffe beskriver hur *tecken*, inom en bestämd diskurs ständigt försöker låsas fast vid en betydelse - något som blir omöjligt eftersom "varje konkret fixering av tecknens betydelse är *kontingent*; den är möjlig med inte nödvändig" (Winther Jørgensen & Phillips s. 32). Det innebär att försöka sätta tecken i bestämda förhållanden till varandra är ouppnåeligt, eftersom betydelseerna är ostabila i grunden. Detta är en poststrukturalistisk uppfattning om språkbruk som grundar sig i tanken att tecken får sina betydelser genom sociala processer så som "konflikter och konventioner" (ibid s. 32). Genom diskursanalysen kan man istället försöka synliggöra de processer där det pågår försök till fastställande av tecknens betydelse, och vidare hur dessa blir normaliserade och tillslut uppfattas som naturliga (ibid s. 32).

De olika diskurserna som berör prostitutionen, så som moral, ansvar, klass, kön, varaktighet och makt, innehåller olika tecken som försöker fastställas som de enda meningsskapande, som skörlefnad, osedlighet och otukt, och för att förstå synen på sexualitet utifrån prostitution kan man se till de sociala processerna som skapar betydelse för tecknen. Regleringen är en sådan process som skapar en diskurs kring prostitution, moral och ansvar, och försöker fastställa sexualitet utanför äktenskapet med tecken så som skam och brott. Genom att hävda att samhället är omöjligt, innebär det att tecken aldrig kan bli fastställda som en helhet, detta eftersom diskurser är tillfälliga och ostabila (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 46) och därför kan det argumenteras för att bilden av sexualitet som utläses här är en social konstruerad sanning.

Vidare beskriver Laclau & Mouffe hur samhället produceras som en objektiv helhet, utifrån *flytande signifikanter* som är benämningen för särskilda begrepp som används för att fastställa samhället som totalt, genom att tillskrivas olika meningar och betydelser (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 35). Laclau kallar dessa särskilda flytande signifikanter som möjliggör bilden av en helhet för *myter*. Eftersom samhället är en social struktur, något vi föreställer oss och aldrig är slutgiltigt, finns det ingen sanningsenlig relation mellan de sociala strukturerna och myterna. Myten är det som upplevs som en objektiv realitet, vilken i själva verket är socialt konstruerad i syfte att skapa mening åt våra handlingar. Det kan således uppstå situationer där myter (och flytande signifikanter) kan tilldelas olika innebörder av olika aktörer som har egna agendor vad gäller "samhället" (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 47).

De flytande signifikanter som Waldenström hänvisar till, så som helig familj och borgerliga straffbestämmelser, utgör en grund för hur han förstår och försöker fastställa bilden av samhället. Detta används för att delvis legitimera prostitution som något omoraliskt, och för att hänvisa till den reglementerade prostitutionen som brott mot lagen. Då skapas därmed en bild, eller en myt, av samhället. Waldenström är en aktör i position av makt som riksdagsman, och hans agenda ligger troligtvis i att fastställa myten om sexualitet utanför äktenskapet som förkastligt och skadligt för samhället, vilket gör att sexualitet kan förstås som ett problem som måste styras upp och ordnas för det önskvärda samhället. Detta kan synliggöras ytterligare utifrån Foucaults teori om könspolitik;

Könspolitik, det vill säga, inte stränga förbud utan reglering av könslivet genom nyttigt och offentligt tal. /.../ befolkningens sexuella beteende blir föremål för både analys och ingripande. (Foucault 1976/2002, s. 50 - 51)

Regleringen av prostitution är i allra högsta grad könspolitik och skapar en diskurs om sexualitet snarare än att förbjuda och förtrycka det, menar Foucault. Man kan därmed förstå denna diskurs om sexualitet som ett försök till undantryckande, eller skapande av ett tabu. Mary Douglas beskriver tabu (taboo) som inlärd beteenden som ger upphov till sociala strukturer. Varje samhälle och varje generation har egna tabun och kan enbart förstås inom sin egen kontext; de är relationella till samhället de existerar i och kan inte legitimeras på samma sätt i till exempel en annan kultur eller annat samhälle. Med detta menar Douglas att tabun är oskrivna regler som för utomstående kan framstå som irrationella, men för den som tror på det eller lever i dem är det fullkomligt logiskt och behöver inte förklaras eller ifrågasättas (Douglas 1979, s. 68).

Synen på (kvinnlig) sexualitet utanför hemmet i relation till samhället, som diskuterats ovan, kan förstås som omoraliskt och brott mot lagen. Men det kan också förstås som ett tabu; sexualitet överlag är tabubelagt och att prata om det, inte minst lagstifta om att reglera det, bryter mot detta tabu. Som Douglas skriver kan det verka irrationellt för den utomstående till denna generations syn på sexualitet och prostitution, men i kontexten helt rationellt att prata om och se sexualitet på det sätt som framgår i källorna. Detta ger en övergripande syn på sexualitet och prostitution under sekelskiftet 18 - 1900. Det är tabubelagt när det existerar utanför hemmet och äktenskapet, och när detta tabu bryts så måste staten och politiken

ingripa och regleringen av prostitution som social process skapar en myt som appliceras som realitet för samhället; sexualitet (utanför äktenskapet) är något destruktivt.

Subjektet

Herr Lindgren i Örebro:

Herr talman, mina herrar! Det går i dessa dagar ett rop - man kan säga ett förtviflans rop - genom vårt land, och detta rop höres allra mest i hufvudstaden. Det kommer från den ena hälften av människosläktet, - jag kanske vågar säga den bättre hälften och från denna hälfts allra bästa del, det kommer från våra ädla, varmhjärtade kvinnor, från våra rättänkande mödrar, hustrur, systrar och döttrar. /.../ Bort med reglementeringen! Bort med prostitutionen! Våra ädla kvinnor höja detta rop till förmån för sina förtrampade och vilseledda systrar, som trampas ned i smutsen (...) (Protokoll 1903, s. 37 - 38).

Det som är framträdande i detta riksdagsprotokoll från 16:e april 1903 är hur Herr Lindgren gör skillnad på kvinnor och kvinnor, och framförallt hur han skuldbelägger män när det gäller prostitution som samhällsproblem. Detta skuldbeläggande synliggör diskurserna om ansvar och kön.

Lennartsson beskriver hur synen på mannen och att hans begär var av naturen, han tvingades av sin sexuella drivkraft söka efter kvinnor för sin egen njutnings skull, och utgjorde en fara för de borgerliga kvinnorna som när som helst kunde bli överfallna på gatorna, av "trånande män med obändiga lustar" (Lennartsson 2001, s. 98). Denna syn på mannens sexualitet ifrågasätts och utmanas av Herr Lindgren, som river upp föreställningar om kön, moral och ansvar. Han gör skillnad på kvinnor utifrån moraliska grunder; "Våra ädla kvinnor höja detta rop till förmån för sina förtrampade och vilseledda systrar" (mina kursiveringar). Denna distinktion mellan olika kvinnor synliggör därmed vilka som fallit offer för prostitutionen och inte.

I *Diskursanalys som teori och metod* beskrivs det hur subjekt inom diskurser kan inta vissa positioner och med dessa läggs förväntningar på beteende och hur man kan uttala sig (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 48). I fallet med regleringen är detta tydligt, och i linje med socialkonstruktivismen, överensstämmande. Kvinnorna har bokstavigt talat blivit tilldelade förväntningar och socialt konstruerade roller i form av regler för hur de får röra sig och klä sig, vilket redogörs av Lennartsson;

Att föra ett tyst och stilla leverne; att icke genom fönsters öppnande eller eljest från huset anropa förbigående personer eller på annat sätt göra sig bemärkt; att icke vid antändt ljus visa sig i fönstren, hvilka borde vara försedda med luckor, jalusier eller rullgardiner; att icke under någon tid på året vistas utomhus nattetid efter kl 11(...) (Lennartsson 2001, s. 63).

Uppmaningarna till kvinnorna i den reglerade prostitutionen att enligt lagen klä och uppföra sig på ett särskilt synliggör deras subjektsposition, vilka förväntningar, uppfattningar och möjligheter som finns i dessa.

Laclau & Mouffe hävdar att det inte går att etablera en diskurs som dominerar en social struktur, det är alltid flera diskurser som möts och brottas med varandra. Detta gör att subjekt inom diskurser konstrueras på samma sätt och det kan bli överdeterminerat när det faller inom flera olika diskurser som försöker tillskriva subjektet meningar. Detta innebär att det uppstår konflikt kring vilken roll subjektet kan träda in i, då flera appliceras på det samtidigt (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 49). Denna källa med Lindgrens uttalande synliggör därmed hur diskurserna kring ansvar och kön brottas genom hur de prostituerade kvinnorna som subjekt blir överdeterminerade med olika förväntningar. Inte bara särskiljs och tilldelas olika kvinnor olika subjektspositioner, men även män som aktörer i den reglementerade prostitutionen, i position av köpare, tilldelas förväntningar och ansvar. Detta framstår utifrån tidskontexten där män är överordnade kvinnor inom hela samhällsapparaten, och naturen av regleringen (som till stor del skuldbelägger kvinnors sexualitet) därmed som anmärkningsvärd. Lindgren uppmärksammar som Waldenström tidigare gjort det paradoxala i regleringen, men gör det på ett nytt sätt genom att skuldbelägga de sexköpande mäns sexualitet;

Sedan den stackars kvinnan blifvit offer för den osedlige och lättsinnige mannen, går han sin väg lugnt fram, ostraffad, bärande hufvudet högt, och sökande nya offer, men dessa fallna, förförda kvinnor, de skola ensamt lida, de skola förtrampas, föraktas, inskrifvas med våld i byrån, öfvervakas, besiktigas, hämtas af polis, skickas till tukthus och fängelse och behandlas nästan som boskap. Detta kan omöjligen vara rättvist. Det talas om rätt och det talas om moral i motionen. Det måste vara orättvist och omoraliskt att behandla endast den ena parten - nämligen kvinnan - så som det sker (...)
(Protokoll 1903, s. 38).

Det har skett ett skifte i diskurserna kring prostitution, kön och ansvar vilket kan utläsas tydligt i denna mening. Lindgren menar att de prostituerade kvinnorna är offer som blivit utsatta för den "osedlige och lättsinnige mannen" och påpekar att det är grundligt och

strukturellt fel. Han utropar därmed konflikten som uppstått. Den diskurs som var synlig i Waldenströms uttalande om moral har här ersatts med ansvar, vilken också har sammandrabbat med en diskurs om kön, och försöker etablera sig som sanningsskapande. Detta synliggörande har resulterat i en reglementering vilken framstår som högst paradoxal och destruktiv. Lindgren bryter ner hela denna myt och kräver förändring av samhällsstrukturen, med en tydlig och slagfast klang; "Bort med reglementeringen! Bort med prostitutionen!" (Protokoll 1903, s. 38). Lindgren understryker det som tidigare sagts; det måste vara förbjudet med prostitution (otukt). Han hänvisar istället till "renhet, sedlighet, och gudsfruktan" (Protokoll 1903, s. 40) som önskvärda mål som varje subjekt för sträva efter i samhället.

Att vi icke kunna helt få bort otukten, förstår jag mer än väl, men vi kunna åtminstone förbjuda eller icke tåla den i stället för att, såsom nu är fallet, snart sagdt omhulda den. (...) då reglementeringen blott omfattar den ena parten, hvilket, som redan är sagdt, är både oriktigt och orättvist. Skall smitta förekommas, måste båda parterna behandlas (...) (Protokoll 1903, s. 39)

Lindgren behandlar också frågan om smittspridning av könssjukdomar, som regleringen till stor del är instiftad att förhindra. Han bryter ner denna föreställning på två plan, dels genom att övergripande avfärda regleringen som lösning på smittspridning, därför att "man kan vara bra den ena dagen, men sjuk den andra, och så sprider man smittosam sjukdom, synd och elände" (Protokoll 1903, s. 39). Men han lägger också, återigen, vikt på det orättvisa förhållandet mellan könen som innebär att bara kvinnor ska inskrivas för besiktning och behandling av könssjukdomar.

Mary Douglas beskriver hygien som ett sätt att förstå sin omgivning och kultur, och att orenhet symboliserar oordning i samhället (Douglas 1966/2011, s. 10). Att städa, göra rent och ordna saker omkring sig för att undvika smuts menar hon är en kreativ handling eftersom det handlar om att ordna miljön så att "den ska överensstämma med en uppfattning om hur den bör se ut" (Douglas 1966/2011, s. 11). Det handlar inte enbart om att undvika sjukdomar, utan att sökandet och eliminerandet av smuts är ett sätt att ordna samhället omkring sig.

Vidare bör smuts inte förstås som en isolerad företeelse, utan varierar hos betraktaren för vad det representerar (Douglas 1966/2011, s. 10, 55). Douglas redogörelse för smuts som symbol för ordnande av samhället synliggör hur regleringen har upprättats i förhållande till rädslan för smitta av könssjukdomar som samhällsfara. "Om en person inte har någon plats inom

samhällssystemet och således är utanförstående, tycks alla försiktighetsåtgärder mot fara behöva vidtas av andra” (Douglas 1966/2011, s. 139). Denna förståelse kan appliceras på synen på den prostituerade kvinnan, som med alla samhällets krafter och åtgärder behöver isoleras från andra och regleras, vilket gör att de har “formellt klassificerats som onormala” (Douglas 1966/2011, s. 140). Detta synliggör hur regleringen grundar sig i att kvinnorna inte får synas eller röra sig normalt i samhället, men förväntas ändå infinna sig på besiktningar vid smitta för att fortsätta prostituera sig. Detta beskriver även Lennartsson, att de åtgärder som infördes vid regleringen, så som besiktningar av kvinnorna, hörde ihop med en bild av staden som ordnande och kontrollerande; den skall vara fri från oordning och smuts (Lennartsson 2001, s. 60).

Sammanfattningsvis kan det konstateras att det senast nämnda uttalande av Lindgren ovan synliggör en stor brist i regleringen, en som troligtvis är en konsekvens av rådande ordningar och diskurser kring ansvar, moral och kön; bara kvinnor besiktigas även om männen som köper sex också kan smittas och föra vidare könssjukdomar. Detta synliggör återigen ett, enligt Lindgren, orättvist och omoraliskt system som bygger på en ojämlig syn på sexualitet och kön, och som han åberopar och kräver bör förändras. Det går därmed att utläsa att sexualitet utanför äktenskapet kan ses som något skamligt, men subjektspositionerna och diskursen förändras då andra subjekt har fått nya förväntningar på sin sexualitet, detta eftersom diskurserna kring moral, ansvar och kön har sammandrabbat.

Ett klassperspektiv

Den 25:e oktober 1899 skickades en debattartikel in till tidningen *Socialdemokraten* med titeln *Kapitalism skapar prostitution*. Denna artikel är skriven av en arbetare som utifrån sitt perspektiv ger sin syn på den reglerade prostitutionen. Hen kommer att benämnas som “debattören”, eftersom det inte finns någon namnunderskrift i artikeln. Debattören beskriver hur 80 arbeterskor från fabriken har blivit “uppskrifna hos polisen” och påpekar hur detta gjorts i “sanitärt syfte”, det vill säga för att hämma smittspridningen av könssjukdomar.

Vid en enda fabrik 80 stycken kvinnor hemfallna åt prostitutionen! Tror någon att detta beror på ett så starkt behof efter könsumgänge, frågar Ny Tid. Nej, den enkla förklaringen är här, att arbetslönen är för otillräcklig för att gifva de arma, unga kvinnorna möjlighet att kunna lifnära sig. Det är med ett ord nöden midt under arbetet, om är orsaken till denna moraliska depravation (Debattartikel 1899).

Lennartsson menar att det fanns en uppdelning enligt klass i synen på kvinnor. Kvinnor i de lägre samhällsklasserna, så som fabriksarbeterskor vilka nämns i debattartikeln, sågs som "lovligt byte" (Lennartsson 2011, s. 111) för de män som sökte sexuell njutning. Detta ger en bild av den utsatthet som kvinnor i arbetarklassen levde i. Vidare beskriver Yvonne Svanström att under 1800- och 1900-talen fanns det större andel kvinnor än män, vilket gjorde det svårt för kvinnor att hitta arbete samt att gifta sig. (Svanström 2006, s. 22) Denna faktor kan ha bidragit till varför arbetarkvinnor hamnade i prostitution för att kunna livnära sig. Debattören i artikeln synliggör regleringen från en position som skiljer sig från de riksdagsherrar vars uttalanden behandlats ovan. Denne är mycket övertygad om vilken samhällskraft som ligger bakom prostitutionen;

Mot detta onda hjälper emellertid inga polisåtgärder. Här måste staten ingripa genom en arbetareskyddslagstiftning som gör slut på denna omänskliga utplundring. Kan - och vill - den kapitalistiska staten detta? (Debattartikel 1899)

Genom att fastslå att inga polisåtgärder hjälper för att reglera prostitution slår debattören hål på myten om att samhället kan bringa ordning av smittspridning genom regleringen. Douglas beskriver som nämnt hur orenhet är ett tecken på oordning. Det finns ingen bestämd betydelse om vad smuts är för något, utan det ligger hos varje betraktare och varierar utifrån vem som ser. Hon menar att "smuts kränker ordningen" (Douglas 1966/2011, s. 10) och därför försöker vi avlägsna smuts som en kreativ handling för att skapa ordning, organisera och strukturera saker omkring oss (Douglas 1966/2011, s. 11). Återigen synliggörs hur smuts kan vara kopplat till fara, vilket kan användas för att upprätthålla "moraliska värden och sociala regler" (Douglas 1966/2011, s. 12). Då smuts används som symbol för olika faror och för att inrätta samhällsordningen blir det här synligt hur arbetarkvinnan som prostituerar sig står utanför samhällets önskvärda ordning.

Det som i regleringens sammanhang utgör fara är spridning av könssjukdomar, men som debattören påpekar är det en mycket stor andel fabriksarbetande kvinnor som blir inskrivna i regleringen. Det kan tolkas som att dessa kvinnor utgör en dubbel fara, då de är arbetarkvinnor. Genom att debattören påpekar hur det är en kapitalistisk kraft som ger underlag för regleringen, och det ovan har fastställts vara det borgerliga skiktet som innefattar makthavarna under denna tidskontext, synliggörs klassdimensionen inom regleringen. Smuts kan därför symbolisera faran som är arbetarklassen, i detta fallet närmare bestämt

arbetarkvinnorna, och det synliggör hur diskurserna kring klass och kön möts, samt hur sexualitet och smuts sammankopplas.

Samtidens lagstiftning - nya diskurser

År 1993 gjordes en utvärdering av prostitution vilken kulminerade i ett förslag att kriminalisera både köpare och säljare av sexuella tjänster. Detta möttes av mycket kritik, särskilt förslaget om att kriminalisera den som säljer sexuella tjänster. Det senare förslag som följde detta, som en del av Kvinnofridspropositionen med syftet att minska mäns våld mot kvinnor, innebar "ett förbud mot köp av tillfälliga sexuella tjänster" (SOU 2010:49, s. 74). Denna lag infördes 1 januari 1999. Grunden till denna lagstiftning låg i synen att prostitution är "ett allvarligt samhällsproblem som medför allvarliga skador både för de enskilda och samhället" (SOU 2010:49, s. 75).

Ett förbud mot köp av tillfälliga sexuella förbindelser skulle därför vara en viktig markering från samhällets sida och fylla en normbildande funktion. Det skulle också vara en viktig markering gentemot andra länder för att visa vår inställning i frågan (SOU:49, s. 74)

Denna formulering som presenteras, *tillfälliga* köp av sexuella tjänster, utgör en diskursanalytisk poäng då den presenterar en diskurs om varaktighet. Benämningen av tillfällighet kan återkopplas till den diskussion som fördes ovan kring det mer historiska materialet från regleringen, nämligen den dikotoma synen på sexualitet mellan könen och hur denna togs i uttryck inom utformandet av regleringen. Den innebar att sexualitet var något som hörde hemma i äktenskapet (Foucault 1976/2002, s. 33) och att sexuella förbindelser i det offentliga ansågs skamligt. Trots att denna historiska och dikotoma syn på könen till synes inte lever kvar idag, så kan det argumenteras för att det finns en kvarlevande diskurs om varaktighet, som grundar sig i en föreställning om huruvida köp av sexuella tjänster kan se ut; tillfälliga eller långvariga. Det kan argumenteras för att det senare värderas högre eftersom det är det varaktiga tillståndet av äktenskapet som förespråkas i det historiska materialet, samtidigt som osedlighet, som kan kopplas till dessa tillfälliga köp av sexuella tjänster, fördöms som omoraliskt och skadligt. Det tillfälliga sexuella mötet blir en dikotomisk motsvarighet till äktenskap och varaktighet. Att den historiska dikotomin kring sexualitet går att relatera till benämningen *tillfällig* i detta samtida material kan styrkas ytterligare med Sara Ahmeds begrepp *klibbighet*. Detta eftersom den historiska uppfattningen kan ha reproducerats genom historien och därmed klibbat sig fast på föreställningen om att

varaktighet är högre värderande än tillfällighet när det gäller sexköp och prostitution (Ahmed 2004, s. 94). Utifrån detta kan det argumenteras för att diskursen kring varaktighet har utvecklats, genom att meningarna och betydelseerna har skiftats, men samtidigt finns kvar utifrån benämningen av *tillfälligt* köp av sexuella tjänster. Med detta menas att bilden på prostitution och sexualitet har utvecklats, men denna föreställning lever kvar, än om genom andra uttryck.

Vidare går det att utläsa ett konkret försök till skifte av normalisering vad gäller betydelsen av sexualitet och sexköp. Som diskursteorin har implicerat så är det omöjligt att fastställa teckens betydelse eftersom de är kontingenta (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 32). Detta blir synligt vid analysen av detta samtida dokument, då cirka 100 år efter riksdagsprotokollen från sekelskiftet 18 - 1900 pågår fortfarande utredningar som försöker fastställa hur prostitution ska minska och förbjudas enligt lag. Det som kan utläsas i denna utredning är att prostitution fortfarande är något som är oförenligt med det svenska samhället och dess ideologi, men istället för att fokusera på en omoralisk aspekt har det skiftats till en debatt om jämställdhet och jämlikhet mellan könen (SOU 2010:49, s. 75). Det har därför skett en förändring i diskursen om prostitution, eftersom tecknen som existerar inom denna har tilldelats nya betydelser och meningar inom diskurserna kring moral, ansvar och kön.

Utifrån Laclau & Mouffes diskursteoretiska poäng att samhället är omöjligt, en objektiv totalitet som aldrig går att fullborda, kan det konstateras att lagstiftningarna, såväl de gamla som nya, är en fortsatt kamp mellan olika diskurser som kämpar efter sanningsanspråk. Skillnaden i samtidens diskurs är att det är nya flytande signifikanter, jämställdhet och jämlikhet, som kommer till uttryck. Det handlar fortfarande om lika ostabila struktureringar av bilden av samhället, eftersom ämnet fortfarande är i ständig debatt, men överlag kan det påstås att myten har ändrats. Bilden som träder fram i 1999 års lagstiftning är att samhället fortfarande inte tolererar prostitution, men utifrån helt andra grunder än de som kunde utläsas i riksdagsprotokollen från 1899 och 1903. Subjektspositionerna i den samtida diskursen kring prostitution och sexualitet har också förändrats. Det till synes största skiftet ligger i "kriminalisering av köparen" (SOU 2010:49, s. 76). Detta eftersom det förändrar bilden av prostitution som kvinnans skam och börda; nu är den som ägnar sig åt att söka upp de prostituerade kvinnorna också synlig i diskursen. Han¹² tilldelas i sin subjektsposition ett

---

¹² Jag väljer att skriva "han" eftersom det i SOU:s utredning står "män skaffar sig tillfälliga sexuella förbindelser med kvinnor mot ersättning" (s. 75) och antar därmed att män står för övervägande del av köp av sexuella tjänster.

ansvar som tidigare varit mycket mindre synligt. Han inte bara syns och har en agens, han utför brottsliga handlingar;

Den som mot ersättning skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse, döms - om inte gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken - för köp av sexuella tjänster till böter eller fängelse i högst sex månader (SOU 2010:49, s. 77)

Detta liknar det uttalande som Herr Lindgren anförde så märkbart före sin tid år 1903, men denna lagstiftning skapar en annan diskurs om sexualitet. Trots att Lindgren ansåg att skulden inte borde undgå den sexköpande mannen var osedlighet under sekelskiftet icke desto mindre skamligt; i denna samtida lagstiftning vill man inte straffa dem som har sexuella umgängen utanför äktenskapet, så länge det inte rör sig om prostitution. Vidare synliggörs skiftet av subjektpositionernas förväntningar ännu tydligare genom att försöka eliminera skuldbeläggning hos de prostituerade;

De prostituerades utsatta situation anfördes som ett skäl för en ensidig kriminalisering av köparens gärning. Regeringen ansåg att det inte var rimligt att också kriminalisera den som, åtminstone i flertalet fall, är den svagare parten som utnyttjas av andra som vill tillfredsställa sin egen sexualdrift (SOU 2010:49, s. 76).

Som tidigare nämnt är tecken inom en diskurs föränderliga. Detta är synligt i denna lagstiftning som behandlar samma problematik som för 100 år sen, men betydelseerna har skiftat. Det handlar inte längre om att de prostituerade kvinnorna är osedliga, utan att de är i en utsatt situation. Prostitution som samhällsproblem erkänns i denna lagstiftning att bero på, till skillnad från i regleringen, andra faktorer än moralen hos de prostituerade kvinnorna. Överlag blir det synligt att myten kring prostitution har förändrats. Den existerar fortfarande, men det sanningsskapande som försöker etableras i denna källa bygger på en helt annan samhällsbild än den från sekelskiftet och regleringen. Det synliggör återigen hur ostabila och föränderliga diskurser är.

Även symboliken kring smuts som tidigare avhandlats har ändrats. Det talas inte i den samtida lagstiftningen om prostitution som något smutsigt, eller att kriminaliseringen grundas i en rädsla för spridning av könssjukdomar. Dock kan det argumenteras huruvida uppfattningen om prostitution är en oordning inom samhället, som Douglas menar att smuts kan symbolisera. Om uppfattningen att orenande hänger ihop med oordning kan det fortfarande utläsas en rädsla för oordning vad gäller prostitution i den samtida lagstiftningen.

Denna ordning rör numera förhållandet mellan män och kvinnor och framstår som hotfull för visionen om ett jämlikt samhälle. Douglas beskriver att “fysiskt överskridande av sociala barriärer betraktas som ett farligt orenande” (Douglas 1966/2011, s. 197) vilket kan förklara den samtida rädslan för prostitution; om gränserna för orenande eller ordning rubbas, kan det få farliga konsekvenser för samhällsordningen (Douglas 1966/2011, s. 187).

Sammanfattningsvis kan konstateras att det i 1999 års lagstiftning har skett en omflyttning av ansvar och skuldbeläggande i diskursen kring prostitution. Subjekten inom diskursen har tilldelats nya förväntningar och positioner, och de flytande signifikanterna som försöker skapa en bild av samhället som har ändrats från de man kunde utläsa i de äldre dokumenten. Vad gäller synen och samhällsuppfattningen om prostitutionen kan det argumenteras för att denna är relativt oförändrad sedan sekelskiftet; det är något destruktivt och skadligt. Det stora skiftet ligger eventuellt i diskursen kring sexualitet, eftersom skälen till kriminalisering är mycket annorlunda. Det har genom denna lagstiftning påbörjats en ny normaliseringsprocess genom att den äldre myten inom diskursen har ersatts med en vision om ett samhälle som bygger på könens jämlikhet och jämställdhet, samt en sexualitet som bygger på samtycke och som inte innefattar köp av sexuella tjänster.

RFSL och Aftonbladet - diskussion gällande sexköpslagen

Ett par källor som ger en inblick i hur debatten förts efter lagstiftningen 1999 är ett uttalande från rättighetsorganisationen RFSL och en debattartikel från Aftonbladet som besvarar uttalandet, båda behandlar lagstiftningen. RFSL:s uttalande rör deras ställning i frågan. De vill ställa sig bakom alla som har sex mot ersättning vad gäller trygghet och mänskliga rättigheter och menar att det finns ett stigma inom den kriminaliserande lagstiftningen som skapar svårigheter kring detta, genom att den “bidrar till ökad utsatthet för personer som har sex mot ersättning” (RFSL, 2019-10-08). Detta eftersom köparna av sexuella tjänster, som kriminaliseras, sätter sin säkerhet först och kan komma att skapa otrygga förhållanden för den som säljer sexuella tjänster.

RFSL påstår att detta skapar ett högre riskbeteende hos de som säljer sexuella tjänster, främst “kvinnor, unga, hbtq-personer, migranter, personer som rasifieras och andra grupper som drabbas hårdast och dessutom riskerar att drabbas av hatbrott” (RFSL 2019-10-08). De vill därför problematisera sexköpslagen och framlägger att det istället borde stiftas en feministisk lagstiftning som innebär trygga förhållanden för de som säljer sexuella tjänster.

Avkriminalisering av sex mot ersättning och sexköp innebär att personer som, under frivilliga former är inblandad i sex mot ersättning, inte är kriminaliserade. Avkriminalisering innebär inte en total avsaknad av reglering kring sex mot ersättning. Snarare innebär det ett fokus bort från lagstiftning som kriminaliserar delar av eller samtliga delar av sex mot ersättning (inklusive sexköp), för att istället fokusera på lagar och policys som skyddar personer som har sex mot ersättning från att bli utnyttjade (RFSL, 2019-10-08).

Detta uttalande besvarades med en debattartikel i Aftonbladet med titeln *Nej RFSL, vi ska inte legalisera prostitution; rör inte sexköpslagen - den har varit en framgång* (2019-10-25). Artikelnen hänvisar till utredningen av sexköpslagen 1999 - 2008 (SOU, 2010:49) som redovisar att sexköp hos män har minskat tack vare lagstiftningen. De som skrivit under denna artikel är medlemmar i mycket framstående och viktiga organisationer kring kvinnors rättigheter och prostituerade, så som Sveriges Kvinnolobby, ROKS och #intedinhora. Skribenterna slår hårt mot att det skulle finnas en jämlik relation mellan de som säljer sex och de som köper och "ser med oro" hur en organisation som RFSL, vilken är viktig och betydelsefull när det gäller utbildning och medvetenhet kring sexuell hälsa och HBTQ-personers rättigheter, väljer att ställa sig på "pro-prostitutionslobbys" sida.

Debattörerna hänvisar till "arbetet för jämställdhet och mänskliga rättigheter" och hur detta under tid synliggjort en delad syn vad gäller prostitution.

Idén om att sexköpare och människor i prostitution skulle vara fria jämlingar på en marknad vilken som helst vittnar om en avsaknad av såväl maktperspektiv som kvinnoperspektiv samt insikter om sexhandelns mekanismer (Aftonbladet, 2019-10-25).

De hänvisar till kvinnorörelsen och hur dess ideologi ställer sig i frågan, vilken är att det är oacceptabelt att acceptera handel med kvinnors kroppar. De problematiserar RFSL:s uttalande om att värna de som frivilligt vill sälja sexuella tjänster och menar att så länge det finns efterfrågan om att köpa sex så kommer "det alltid finnas någon annan, ofta en kvinna, som i brist på andra alternativ ställer sin kropp till förfogande" (Aftonbladet 2019-10-25). De trycker återigen på fokuset att lagstiftningen jobbar för att minska efterfrågan, och att problemet med sexköp ligger i en föreställning om rätten till någon annans kropp.

Vi vill understryka att det är en mänsklig rättighet att slippa sälja sin kropp. Sexuell integritet, skydd från våld och sexuell exploatering är en grundläggande del av mänskliga rättigheter som skyddas i en rad FN-konventioner (Aftonbladet 2019-10-25).

Simon Ekström tar i sin avhandling *Trovärdighet och ovärdighet* (2002) fasta på Simone de Beauvoirs begrepp *situation*, vilket berör den kvinnliga kroppens situation i förhållande till sin omgivning. Han beskriver utifrån Beauvoirs teori hur kvinnans situation i världen alltid är beroende av hennes kropp, vilket i sin tur påverkar kvinnors möjligheter och förutsättningar jämfört med män (som inte situeras utifrån sin kropp). De förväntningar som då läggs på kvinnor grundar sig, enligt Ekström, i kulturellt betingade och normativa föreställningar om moral och sexualitet. Enligt de Beauvoir, som Ekström beskriver, är kvinnans kropp inte hennes öde men den påverkar hur hennes omgivning ser henne och möjliggör hennes förutsättningar. Ekström använder sig av denna teori för att analysera de förväntningar som finns på kvinnor utifrån deras kroppar i en situation av anmälan av våldtäktsfall (Ekström 2002, s. 18 - 19).

Denna teoribildning om kropp och situering kan även appliceras på synen på prostitution i källorna ovan. Dessa berör kroppen, dess situering i förhållande till sexualitet och moral. Eftersom debatten berör huruvida samhället bör skydda de som säljer sex, de prostituerade, genom att antingen göra det lagligt att köpa sex eller inte, blir det en fråga om tillgång till de kroppar som prostituerar sig. Det finns ingen entydighet mellan de olika organisationerna som för debatten om vilka förväntningar och möjligheter den prostituerade kroppen bör ha eftersom de är oense, men det är värt att ta fasta på att diskussionen förs om kroppar och båda parterna försöker fastställa dess situering. Den prostituerade kroppen blir i denna debatt ett objekt vilket diskuteras borde vara tillgänglig för sexuella tjänster eller inte. Även om debattörerna är oense så kan det argumenteras för att den kvinnliga kroppens situering här är förknippad med prostitution.

Utifrån denna förståelse kan Sara Ahmeds teori om klibbighet appliceras för att förstå ytterligare den prostituerade kroppens situering. Ahmed menar att det som klibbar fast på en yta, eller en kropp, är föreställningar och associationer som reproduceras genom en "chain of effects" (Ahmed 2004, s. 88). Detta innebär att det som klibbar fast på en yta reproduceras genom historien och skapar förståelser om ett objekt, en kropp, som lever vidare och påverkar synen på sagda objekt. Utifrån denna diskussion kan det även synliggöras att diskursen om varaktighet, som analyserades utifrån benämningen *tillfällighet*, spelar in. RFSL påstår att det är viktigt att skapa trygga förhållanden för de som säljer sexuella tjänster, vilket antyder en syn på sexköp de anser bör vara långvarig och därmed varaktig.

Utifrån debatterna ovan kan det argumenteras för att den prostituerade kroppens situering har påverkats av dess klibbighet, och i sin tur det som har klibbat fast på den. Samhällets syn på prostitution och prostituerade kroppar har formats utifrån dess situering och det som klibbats fast vid den. Detta kan eventuellt förklaras vara det som gör att debatterna är oense; den kvinnliga kroppen, den prostituerade kroppen, är kulturellt betingad i en uppsättning normer som Ekström beskrev, och påverkar synen på denna. Genom att diskursen om prostitution i samtid har skiftat, som kunde utläsas i SOU:s utredning, brottas nu den historiska föreställningen och dess normer kring den prostituerade kroppen med nya föreställningar om vilka förutsättningar och möjligheter denna innehar.

“Det smutsigaste som finns”

Ovanstående om 1999 års lagstiftning och debatterna som följt denna har gett en kontext till hur det samtida samhällets diskurser kring prostitution och sexualitet ser ut. Lagen om sexköp har fastställt att det är olagligt att köpa sexuella tjänster men inte att sälja. Denna utgör bakgrunden för kommande analys i det avslutande kapitlet, vilket innefattar intervjun med Paolo Roberto som genomfördes efter att han ertappats med köp av sexuella tjänster. Lagstiftningen och debatterna ovan har som sagt klargjort hur samhället och dess individer bör, enligt lag, moral och sexuell hälsa, förhålla sig till prostitution och sexköp. Händelsen med Roberto året efter debattartikeln i Aftonbladet väckte därför stort debatt. Det kan argumenteras för att Roberto bröt ett tabu, eller ett samhällskontrakt som etablerats utifrån lagstiftningen om sexköp.

När TV4-profilen ertappades med att köpa sex i en Stockholmslägenhet¹³ under en polisrazzia gick han själv ut på sociala medier där han beskrev sitt mående i relation till händelsen,¹⁴ och det genomfördes en intervju med honom av hans kollega Jenny Strömstedt på TV4.¹⁵

Enligt lagstiftningen från 1999 gjorde sig Roberto skyldig till brott, och anledningen till starka reaktioner av allmänheten kom utifrån det faktum att han fick chansen att tala ut om händelsen i tv-soffan. Nedan följer en analys av hans uttalande.

---

¹³ <https://www.expressen.se/nyheter/krim/polisens-sexrazzia-i-natt-kand-tv-stjarna-gripen/>

¹⁴ <https://www.instagram.com/p/CAMX3U6A1YX/?hl=sv>

¹⁵ <https://www.tv4.se/klipp/va/12745901/paolo-roberto-jag-har-kopt-sex>

R¹⁶ - **djup suck*. Ja, men jag har ju en sån grej i livet, när... när det går bra för mig, jag har aldrig mått så bra, aldrig varit så lycklig... livet blommar. Då hittar jag alltid något sätt att förstöra det. Och det har varit olika typer av liksom, våld, väldigt mycket våld, och den här gången lyckades jag väl hitta det jag egentligen tycker är det smutsigaste som finns. På nåt sätt liksom döva det här hålet som finns hos mig liksom.*¹⁷

Douglas beskriver hur orenhet är sammankopplat med oordning. Det går enligt henne inte att fastställa en universal beskrivning av smuts, för det ser olika ut hos varje betraktare. Hon förklarar också att smuts inte i grunden hör ihop med en rädsla för sjukdomar, utan att avlägsnandet av smuts är ett försök i att skapa ordning. (Douglas 1966/2011, s. 10). Utifrån detta argument kan man förstå Robertos hänvisning till sin livssituation som förklaring till varför han valde att köpa sex. Han beskriver hur oordning i hans liv har lett honom till att fatta detta beslut, han valde att främja känslan av oordning; och sökte sig till det han kallar för det smutsigaste som finns.

S - så du tycker det är smutsigt med prostitution?

R - ... ja men du köper en annan kvinnas kropp, säkert nån som... ja men som är där dittvingad eller liksom... hon är ju inte där för att det är jättetrevligt.

Lennartsson påstår att “språket objektiverar och avhumaniserar” (Lennartsson 2001, s. 201) vilket är en relevant aspekt att ta i beaktning när det gäller hur Roberto uttrycker sig och beskriver situationen kring sexköpet. I samma mening beskriver han hur kvinnan han köpte sex av troligtvis var “dittvingad” och att det inte är “jättetrevligt”. Detta synliggör Robertos medvetande om hur kvinnan var i en utsatt position, något som har tagits fasta på i utredningen av SOU (2010:49), som en destruktiv aspekt vilken lagstiftningen ska jobba emot.

Vidare kan denna tankegång av Lennartsson appliceras på Robertos uttryck om att prostitution är något smutsigt. Genom att göra denna koppling klibbar smutset fast på den prostituerade kvinnan, men även på Roberto själv eftersom han har kommit i kontakt med en smutsig yta. Detta tar även Ahmed fasta vid, att prata om något (speech act) som äckligt är performativt. Genom att tala om något som äckligt reproducerar det, genom normer och konventioner, en föreställning om att det som talas om är äckligt. Att benämna något som

---

¹⁶ R står för Paolo Roberto och S för Jenny Strömstedt.

¹⁷ Texten är transkriberad från videoklipppet, av mig.

äckligt genererar “a set of effects” (Ahmed 2004, s. 94), vilket i sin tur klibbar fast äcklet på det som benämns (ibid, s. 94). En överföring av klibbighet genom ordet äckel klibbar i sin tur fast på det objekt som benämns som äckligt. Det subjekt som upplever äckel blir i själva verket en av effekterna som genererar äckel genom att benämna något som äckligt; eller i Robertos fall, smutsigt. Överföring av tal är något som sker i samband med andra objekt, något som sägs till andra. Att dela denna överföring där något benämns som äckligt är nödvändigt för att det ska skapa denna effekt (ibid, s. 94). Ahmed menar att ett objekt kan ses som smutsigt eller äckligt, men objekt som inte är äckliga eller smutsiga i sig fortfarande kan associeras som det utifrån hur det omnämns, och då klibbar föreställningen om smuts fast på objektet. Hon menar på att smuts i sig inte automatiskt innebär äckel, men kan komma att göra det om det benämns som smutsigt eller äckligt (Ahmed 2004, s. 88). Här syns ett samband med Douglas teori om hur smuts representerar oordning; Ahmed menar att smuts (eller äckel) i sig inte representerar något förrän det sätts i ett sammanhang eller relation, som något som representerar det icke-normativa eller oordning.

S - det här med organiserad brottslighet och människohandel, är det något som du har tänkt på...

R - ja det, det är just därför. för att det är det absolut smutsigaste, absolut vidrigaste man kan göra egentligen. Mot en annan människa. Alltså det... det är det här självskadebeteendet som jag har haft länge i mitt liv, alltid egentligen haft, ehm... som grundar sig i övergrepp jag blivit utsatt för när jag var liten, ehm... det hålet kan bara stängas av smärta... för mig. Har jag iallafall trott.

Roberto sätter sig själv i en situation där han inte upplevs ha någon agens, eftersom han beskriver hur hans mående styr in honom i destruktiva beteenden. Detta gör att kvinnan som han köpte sex av blir osynlig. Genom att han benämner prostitution som smutsigt uppfattas även kvinnan som smutsig, och att detta har gjort Roberto till en yta där smutset har klibbat sig fast och skapar en känsla av äckel hos honom, utifrån hans beskrivning av händelsen. Detta synliggör en diskurs om ansvar och prostitution vilken blir paradoxal; Roberto avsäger sig inte ansvaret för att han agerat och utfört ett sexköp, samtidigt som han hänvisar till sin psykiska ohälsa som verkar ha påverkat hans val att köpa sexuella tjänster. Klibbighet är relationellt, vilket innebär att objekt blir klibbiga i relation eller möten med andra klibbiga objekt. Att läsa av det som är fastklibbat på objektet innebär att se vad som historiskt har fastnat hos det, vilket Ahmed beskriver som en “chain of effects” (Ahmed 2004, s. 91). Det kan förstås som att prostitution, eller en prostituerad kropp, inte i sig är klibbig men blir det eftersom det har klibbat fast en syn på den prostituerade kroppen som är historiskt betingad som äcklig, avvikande eller destruktiv. Hon skriver att “to get stuck to something sticky is

also to become sticky” (ibid, s. 91) vilket synliggör Robertos position i relation till kvinnan han köpte sex av. Han nämner som sagt att prostitution är något smutsigt, vilket gör att den historiska föreställningen av prostitution klibbar sig fast på honom, när han blir förknippad med denna händelsen. Ahmed menar att äckel och klibbighet är sammanlänkade, men allt som är klibbigt är inte äckligt. Det kan vara så att klibbighet blir äckligt när det som är klibbigt hotar med att klibba sig fast (Ahmed 2004, s. 90). Det kan då argumenteras för att Roberto också har ackumulerat äckel till sin kropp, genom att ha blivit klibbig av något han upplever som äckligt; eller som han själv benämner det, smutsigt. Ahmed reflekterar över hur objekt blir äckliga, eller sammankopplade med äckel. Det sker i kontakt med andra objekt som genom historien har reproducerats och ackumulerat en smutsig yta. Hon menar att objekt inte är äckliga i grunden, utan blir det genom kontakt med andra äckliga objekt som redan blivit tilldelade en historiskt äcklig egenskap. Det blir därmed en överföring av äckel genom kontakt mellan objekt, vilket grundar sig i en historisk uppfattning (Ahmed 2004, s. 87).

När Strömstedt ställer frågan; “därför att det handlar om din syn på prostitution, alltså på kvinnor-” och länkar samman synen på prostitution och kvinnor reproduceras en historisk föreställning om hur en prostituerad kvinna uppfattas, och i kontexten av denna intervju som redan fastställt sexköp och prostitution som smutsigt, klibbar återigen smutset fast i denna föreställning.

Ahmed beskriver att äckel som känsla är riktad mot ett särskilt objekt, och att detta objekt som är förknippat med känslan behöver komma en tillräckligt nära för att klibba sig fast hos en, att äckel opererar och överförs genom kontakt mellan olika objekt. På så sätt tar känslan av äckel över den som kommit det nära (Ahmed 2004, s. 85). Detta är vad som sker hos Roberto. Det kan argumenteras för känslan av äckel som klibbar sig fast på honom uttrycks av honom själv genom att ständigt under intervjun hänvisa till sitt egna destruktiva beteende, vilket har fått honom att söka sig till att köpa sex av en prostituerad kvinna. Vidare menar Ahmed att något kan upplevas som hotfullt när det hotar att komma en för nära (Ahmed 2004, s. 86). Prostitution kan därför förklaras som ett fenomen som inte är hotfullt, tills det blir något som kommer för nära, vilket ju har skett i Robertos fall, och har klibbat sig fast på honom. Ahmed beskriver hur äckel och makt har en central relation när det gäller hur kroppar blir äckliga. Hon menar att denna relation har att göra med hur äckel kan uttryckas utifrån en hierarkisk ordning av kroppar och dess utrymmen (Ahmed 2004, s. 88). Genom att

differentiera olika regioner av kroppen, så som *ovan* och *under*¹⁸, skapas en metafor som motsvarar en hierarkisk ordning utifrån kroppens uppdelning. Utifrån denna uppdelning blir nedtill på kroppen, underlivet, associerat med något som är hierarkiskt lägre än det som är ovanför. Detta appliceras på hela kroppar och separata kroppsdelar, vilket gör att över och under skapar hierarkiska funktioner hos särskilda kroppar, kroppsdelar eller objekt.

Det som är under eller nertill blir då sexuellt förknippat eftersom det syftar till de lägre regionerna på kroppen. Genom att sätta in detta i ett maktförhållande förknippas det lägre, underlivet och det sexuella, som äckligt eftersom det som är ovanför känner ett äckel inför det. Detta eftersom den som befinner sig ovanför blir sårbar för att utsättas för det äckel som härstammar nedifrån. Ahmed exemplifierar detta med en nedvärderande syn på primitiva samhällen från moderna samhällen, vilken också kan kopplas till Douglas teori om smuts kring moderna och primitiva samhällen, genom att göra den primitiva till "den andre" (Ahmed 2004, s. 97, Douglas 1966/2011, s. 55). Genom att separera kroppar och kroppsdelar på detta sätt, blir automatiskt en kropp *högre*, eller mer utvecklad, och en *lägre*, mindre utvecklad. Resultatet blir därmed att äckel är det som finns lägre ner, och sammankopplat med lägre kroppsdelar blir det också sexuellt. Med det sagt så menar Ahmed att lägre regioner på kroppen som är sexuella inte direkt är äckliga, men denna hierarkiska uppdelning av kroppar och kroppsdelar skapar en maktrelation som gör att den ena parten känner äckel inför den andra; och den andra blir äcklig. (Ahmed 2004, s. 97).

Det som sker när denna uppdelning görs är att kropparna som utgör "den andre", eller i detta fallet, prostituerade, framträder som lägre och objekt för äckel; eftersom de har kommit för nära de kroppar som känner äckel inför dom. Ahmed beskriver hur dessa kroppar blir förknippade med en lägre ställning inom samhället i stort, och att "we must get to them to get away from them" (ibid, s. 97). Detta innebär att subjektet som känner äckel inför den andre måste komma tillräckligt nära dennes kropp för att kunna avfärda och beskriva den som äcklig. Detta skapar en gräns mellan subjekten och objekten, och markerar den hierarkiska skillnaden av vad en bör och inte bör vara. Äckel överförs från den händelse som fört subjektet nära objektet, i detta fallet ett sexköp, och äckel klibbar fast på den kropp som anses ansvarig för händelsen.

---

¹⁸ Dessa är översatta från Ahmeds begrepp "aboveness" och "belowness".

Utifrån fallet med Paolo Roberto synliggör denna teori om äckel och kroppen av "den andre" genom att Roberto har kommit tillräckligt nära den prostituerade kvinnans kropp för att klibba fast hans känsla av äckel på den. Genom att han benämner händelsen som smutsig klibbar smutset fast på honom. Det blir uppenbart hur maktrelationen uppstår här; Roberto benämner prostitution och händelsen som smutsig eftersom hans destruktiva beteende har lett honom till att göra något dåligt och hemskt. Men det som går att utläsa i hans uttalande är i själva verket hur denna händelse har klibbat fast en känsla av äckel hos honom, eftersom han sökte sig till något som anses vara lägre än honom själv, vilket han tydligt uttrycker genom den destruktiva aspekten. Genom Ahmeds anförande så blir det synligt att Roberto indirekt benämner den prostituerade kvinnans kropp som äcklig, eller förknippar situationen i vilken han köpte hennes kropp som äcklig.

Diskussionen om lust som behandlats tidigare i undersökningen kan relateras med syftet i Robertos val att köpa sexuella tjänster. Han beskriver som sagt att det var hans destruktiva mående som drev honom till att utföra denna handling, vilket implicerar att det inte handlade om en sorts "obändig lust" (Lennartsson 2001, s. 98) som benämndes i analysen av riksdagsdokumenten; det kan argumenteras för att det snarare handlar om en maktutövning. Detta kan hävdas utifrån flera nivåer, dels utifrån Robertos position som får utrymme att tala om händelsen och dels den kroppsliga hierarkiska ordningen som Ahmed beskriver, vilken avhandlades ovan.

Roberto beskriver som sagt att "hon var ju inte där för att det var jättetrevligt /.../ säkert dittvingad". Här redogör han för omständigheterna kring sexköpet, och utifrån dessa destruktiva förhållanden är det rimligt att anta att det inte handlade om att få utlopp för sexuella lustar, utan snarare om maktutövning. Denna tankegång sammankopplad med den diskursanalytiska poängen om makt och dess relation till sanningsskapande så kan det synliggöra hur Roberto, genom sitt uttalande, bidrar till ett försök av fastställande att prostitution är något destruktivt och smutsigt.

Återigen kan detta också påvisa ett försök hos Roberto att bringa ordning runt sig själv; Douglas menar, som tidigare nämnt, att ordna smuts omkring sig är att ordna sin omgivning. Denna maktutövning av Roberto, att köpa sex, kan därmed vara en maktutövning eftersom det blir ett sätt för honom att ta kontroll över det han upplever som smutsigt och försöker ordna det omkring sig själv. Denna poäng kan sammanfatta en diskurs av makt som gör sig synlig över hela materialet, från regleringens tid till hans egna uttalande. Trots att det under

sekelskiftet hävdades att prostitution var nödvändigt för att män skulle få utlopp för sina sexuella lustar, har det redovisats i analysen att regleringen handlar om att bringa ordning till samhället. Detta skedde då på en samhällsnivå, och i Robertos fall på en individnivå. Avslutningsvis kan det då konstateras att prostitution har i källorna ständigt varit sammankopplat med smuts och oordning.

Diskussion

Syftet med denna uppsats har varit att undersöka och analysera synen på sexualitet och prostitution under sekelskiftet och under 2000-talet, utifrån det källmaterial som behandlats. Utifrån diskursanalytiska verktyg, samt de teoretiska termerna smuts, äckel och klibbighet har jag genomfört denna undersökning och analyserat hur synen har förändrats genom historiens gång utifrån materialet. Genom uppsatsen har flera olika diskurser synliggjorts, brottats med varandra och undersökts. Dessa har motsvarat de olika rösterna som kommit till tals i källorna och dessa kan sammanfatta uppsatsen i stort. Alla röster och diskurser har spelat stor roll under undersökningens gång för att synliggöra synen på sexualitet och prostitution i källorna, samt hur denna har förändrats över tid.

Laclau och Mouffes diskursteori implicerar att diskurser är socialt konstruerade och strävar ständigt efter att etablera sanningar. Detta har varit genomgående i analysen av sexualitet och prostitution, och utifrån rösterna i källorna har det blivit synligt hur dessa har kämpat för att fastställa sin bild av verkligheten och samhället som sanna. Med detta sagt har jag redovisat hur ouppnåeligt detta har varit genom alla källor; för att diskurser är så föränderliga och ostabila. Genom historiens gång som materialet har följt har de olika diskurserna ständigt sammandrabbat och brottats med olika myter, betydelser och meningar och därmed inte kunnat fastställa en sann, samhällelig syn på prostitution. Moral, ansvar, klass, varaktighet, makt och kön är de framträdande diskurserna vad gäller sexualitet och prostitution i källorna och genom undersökningen har det också blivit tydligt hur dessa har förändrats och sammandrabbat med varandra. De är synliga från och med slutet på 1800-talet fram till Paolo Robertos intervju som ägde rum 2020. Men i och med diskursernas föränderlighet och skiftande, har som sagt meningarna och betydelserna inom dessa förändrats.

Sexualitet och prostitution har genom diskurserna skifte mer och skiljts åt genom historiens gång. Idag kopplas prostitution nödvändigtvis inte ihop med sexualitet, utan förstås som två

skilda saker. Detta var inte utgångspunkten under sekelskiftet och regleringen. Sexualiteten var då, som jag redovisat, något som var potentiellt skadligt för samhället om den inte kunde hållas i styr inom de önskvärda ordningarna utifrån kön och klass.

För att återgå till Mary Douglas så har det blivit tydligt att även om prostitution i sig inte alltid har varit synonymt med smuts (även om det absolut har förekommit), så utesluter det inte att prostitution har varit synonymt med oordning. Douglas menar att orenande och oordning hänger ihop, och oordning symboliserar en rädsla om ett hot mot samhällsordningen. Därför går det att dra slutsatsen att genomgående i undersökningen av materialet har prostitution utgjort en hotfull oordning vilken förstås som orenande eller smutsig.

Detta blev synligt utifrån Robertos uttalande, "det smutsigaste som finns". Hans ord kan relateras tillbaka till den historiska synen på prostitution som behandlades i källorna från sekelskiftet, där det reglerades för att hålla tillbaka spridningen av könssjukdomar. Men regleringen blev en apparat med total kontroll över kvinnor i prostitution, oavsett om de valt prostitution eller hamnat där för att de råkade befinna sig på fel gata vid fel tillfälle. Återigen så handlar det om en rädsla för oordning som kunde orsaka samhällets fördärv, och därför var kvinnorna tvungna att hållas under stark uppsikt under staten, polisen och läkare. Denna kontroll finns inte kvar idag, så lagstiftningen från SOU inte innebär någon reglering av prostitution. Samhällets syn på prostitution ser därmed annorlunda ut idag än vad det gjorde under regleringen, men samma symbolik kring oordning och smuts kan argumenteras ha dröjt sig kvar, vilket är synligt utifrån Robertos uttalande.

Något som jag vill ta fasta på är hur moral och ansvar sammandrabbar på ett sätt som för mig högst betydande. Kvinnornas moral ansågs under regleringen som mycket låg och fördärvad, och därför fick de ta ansvaret för att den sexuella ordningen i samhället skulle balanseras; men vem var det som gick till dessa kvinnor? Varifrån kom efterfrågan? Det har ju nämnts i undersökningen, både av Lennartson, Svanström och Foucault, att det var hos (främst de borgerliga) männen som den sexuella drivkraften fanns, det var de som gick till dessa kvinnor, deras sexualitet som ansågs vara prioritering för att samhället skulle fortgå i en harmonisk balans mellan könen (och klasserna). Borde inte ansvaret ligga här?

Detta var något som Herr Lindgren i Örebro från riksdagsprotokollet 1903 tog fasta på. Här synliggjordes den paradox där diskursen om moral, ansvar och kön och ifrågasattes. Även

debattören i *Socialdemokraten* från 1899 hävdade att det fanns orimliga faktorer bakom prostitutionen, att fabriksarbeterskorna var av nöden tvungna att gå in i prostitution eftersom det gav bättre betalt än arbetet på fabriken.

Det som jag finner anmärkningsvärt i dessa två källor är hur rösterna här påpekar något som ska komma att påverka synen på prostitution i de mer samtida materialet; omständigheter. Herr Lindgren påpekar att kvinnorna faller offer för de sexuellt drivna och osedliga männen som köper deras kroppar, och debattören hur kapitalismen drev kvinnorna till denna icke önskvärda utväg. Att det är omständigheter, så som sociala och ekonomiska, som driver människor till prostitution är något som behandlas i utvärderingen av sexköpslagen från SOU (2010:49).

Idag ligger fokuset på att sexualitet är en mänsklig rättighet, och inte är sammankopplat med något moraliskt fördärv. Med det sagt så återstår fortfarande problemet kring prostitution och hur det ska lagstiftas. Även om SOU:s utredning och debattörerna i Aftonbladets debattartikel fastslog att lagen har varit en framgång är det inte en enad åsikt, vilket framfördes i analysen av RFSL och Aftonbladets källor. Det finns röster i samhället som anser att prostitution bör vara fri från lagstiftning, genom att trycka på rätten till varje individs sexualitet. Det är här som det största skiftet kan utläsas; idag används sexualitet som argument för att prostitution ska vara fritt, och under sekelskiftet var det ohämmad sexualitet som ansågs skamlig för kvinnan.

Ett annat av de större skiften rör också rätten till att sälja sex, vilket RFSL trycker på. Denna åsikt går emot det Aftonbladet menar, att kvinnors kroppar inte är en handelsvara, och det är här som vår tids diskussion om prostitution har sin kärna. Om sexualiteten är fri, borde inte rätten att sälja sex höra ihop med denna? Men hur påverkar det då utsatta kvinnors situation? Robertos sexköp startade debatter om kvinnan han köpte sex av och hennes utsatta läge som tvungen att sälja sex för att överleva. Detta är en mycket stor fråga vilken jag inte kan besvara, och den har inte heller varit fokus för denna uppsats, men det är oavsett en debatt som troligtvis kommer fortsätta vara aktuell framöver. Genom denna undersökning har jag synliggjort en bakgrund till diskussionen, och troligtvis kommer debatten om rätt till att köpa sex ligga som grund för framtida forskning.

När det gäller intervjun med Paolo Roberto har jag fokuserat på hur Sara Ahmeds begrepp klibbighet och äckel kan användas för att analysera hans uttalande. Det som är värt att nämna

i Robertos fall av att han känner äckel av situationen med den "lägre" prostituerade kroppen är den sexuella aspekten. Att händelsen klibbar fast en känsla av äckel på honom är intressant eftersom det är han som har sökt sig till denna kropp. Det gör han ju, som han själv beskriver, utifrån en känsla av att bete sig destruktivt och skadligt. Men det kan diskuteras huruvida han även gjorde det utifrån ett sexuellt begär, något som ligger till grund för hela prostitutionens existens, även den historiska; efterfrågan och sexuellt begär hos sexköpare.

Det som jag diskuterade utifrån denna tankegång utgick från den dikotoma synen på sexualitet och kön som var grunden under sekelskiftet, att män sågs som mer sexuellt drivna än kvinnor. Genom att ta fasta på detta blev det intressant att ta in Robertos lust som aspekt i syfte till varför han köpte sex. Som jag redovisade ovan är det rimligt att anta, utifrån de destruktiva omständigheter han beskriver, att det inte handlade om en lustfylld drivkraft utan snarare en maktutövning. Detta går att relatera till Robertos samhällsposition i form av makt i relation till kvinnan han köpte sex av, vilket han själv påpekade; "(...) som är där dittvingad eller liksom... hon är ju inte där för att det är jättetrevligt." Därför har makt varit en viktig och synlig diskurs genom hela analysen. Maktpositionerna hos de röster som kommit till tals i källorna har därför påverkat den syn de har på sexualitet och prostitution, både i ett samhälls- och individperspektiv, genom deras förutsättningar att fastställa sina åsikter och upplevelser som sanningsbildande. Återigen vill jag ta fasta på skillnaden mellan sexualitet och prostitution; som nämnt är dessa något som nödvändigtvis inte går hand i hand, men de verkar onekligen ha ett samband, särskilt i relation med diskurser om moral och ansvar och varaktighet. Roberto erkänner sexköpet, men hänvisar till destruktiva beteenden hos honom som gjort att han genomfört det. Utifrån detta kan det förstås som att prostitution bringar en skadlig och destruktiv sexualitet, men jag vill påstå att det i själva verket handlar om, vilket jag redovisade utifrån Ahmeds teori om lägre och högre kroppar; maktrelationer. Det är som sagt synligt i Robertos fall, i det att han är en person i position av makt som medieprofil, där han har möjlighet att tala ut om händelsen samtidigt som kvinnan han köpte sex av (den som faktiskt varit utsatt) förblir osynlig.

Genom min analys av smuts, äckel och klibbighet blir det synligt att dessa är mycket centrala begrepp vad gäller prostitution i relation till det önskvärda samhället, men utifrån olika grunder; allt från fördärvad moral till jämställdhet och jämlikhet. I inledningen ställde jag den retoriska frågan "finns det en symbolisk koppling mellan prostitution och termen smuts?" Utifrån det jag undersökt och kommit fram till i denna uppsats blir nog svaret ja. Med det sagt, för att återigen använda mig av Ahmed, så är inte prostitution eller sexualitet smutsigt i

sig, men det har blivit tydligt i denna undersökningen att smuts är en metafor som ligger mycket nära till hands när det gäller prostitutionens påverkan på samhället; i den meningen att smuts här representerar orenande och oordning. I samtidens källor är detta inte alls lika bokstavligt uttalat som det var under sekelskiftets rädsla för könssjukdomar, men den kopplingen är ändå inte långt borta; Roberto tvekar inte när han beskriver prostitution som “det smutsigaste som finns”. Från att beskriva regleringens prostituerade kvinnor som samhällets fördärv till att Roberto benämner prostitution som det smutsigaste som finns har jag visat hur centralt dessa begrepp och liknelser är inom diskurser kring prostitution.

Utifrån frågeställningarna om hur synen på sexualitet och prostitution kan förstås utifrån smuts, äckel och klibbighet, samt om denna syn har förändrats under historiens gång i materialet, blir då slutsatsen att prostitution har på olika sätt varit, och fortfarande är, förknippat med smuts och äckel även om denna syn har förändrats genom de olika diskursernas skiften. Avslutningsvis vill jag konstatera att det är anmärkningsvärt att prostitution historiskt har setts som något smutsigt eller äckligt, omoraliskt och skadligt för samhället när sexualitet, eller snarare sexuellt begär, är drivkraften. Samtidigt är det svårt att påstå att sexualitet, i alla fall under senare tid som de samtida källorna visar på, har en inneboende smutsig eller äcklig karaktär. Det som jag har redovisat i denna undersökning kan därmed sammanfattas, utifrån de källor som behandlats, med att det sexuella blir smutsigt, äckligt, omoraliskt och skadligt när det kommer i kontakt med prostitution.

Litteraturlista

Ahmed, Sara. (2004). *The cultural politics of emotion*. University press and Routledge: Edinburgh.

Douglas, Mary. (1966/2011). *Renhet och fara. En analys av begreppen orenande och tabu*. Scandbook AB: Falun

Ekström, Simon. (2002). *Trovärdighet och ovärdighet. Rättsapparatus hanterande av kvinnors anmälan av våldtäktsbrott Stockholm 1946 - 1950*. Gidlunds Förlag: Södertälje.

Foucault, Michel. (1976/2002). *Sexualitetens historia. Band 1 Viljan att veta*. Daidalos AB: Göteborg

Frykman, Jonas. (1993). *Horan i bondesamhället*. Carlsson Bokförlag: Stockholm.

Lennartsson, Rebecka. (2001). *Malaria Urbana*. Brutus Östlings Bokförlag Symposion AB: Stockholm.

Svanström, Yvonne. (2006). *Offentliga Kvinnor. Prostitution i Sverige 1812 - 1918*. Ordfront: Stockholm.

Winther Jørgensen, Marianne. & Phillips, Louise. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Studentlitteratur AB: Lund

Elektroniska källor

Douglas, Mary. (1979). *Taboo Mary Douglas*. Hämtad 2021-01-11 från <http://anth198.pbworks.com/f/Douglas+-+Taboo.pdf>

Groth, M., Persson, O., Kanakaris, Z., Wassholm, I., Westerstrand, J.. (2019-10-25). Nej RFSL, vi ska inte legalisera prostitution. *Aftonbladet*. Hämtad 2021-01-11 från <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/e809ry/nej-rfsl-vi-ska-inte-legalisera-prostitution>

Intervju med Paolo Roberto, TV4. Publicerad 2020-05-15. Hämtad 2021-01-11 från <https://www.tv4.se/klipp/va/12745901/paolo-roberto-jag-har-kopt-sex>

Kungliga Biblioteket, debattartikel *Socialdemokraten* 1899-10-25. Hämtad 2021-01-11 från <https://tidningar.kb.se/2092238/1899-10-25/edition/154029/part/1/page/2/?q=reglerad%20prostitution&from=1857-01-01&to=1920-12-31>

Paolo Robertos instagaminlägg. Hämtad 2021-01-11 från <https://www.instagram.com/p/CAMX3U6A1YX/?hl=sv>

RFSL om sex mot ersättning, RFSL:s hemsida, 2019-10-08. Hämtad 2021-01-11 från <https://www.rfsl.se/verksamhet/halsa-sexualitet-och-hiv/rfsl-om-sex-mot-ersattning/>

SOU 2010:49. *Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008*. Publicerad 02 juli 2010 · Uppdaterad 02 april 2015. Hämtad 2021-01-11 från <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2010/07/sou-201049/>

Ordlista

RFSL

Riksorganisationen för homosexuella, bisexuella, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter (<https://www.rfsl.se/om-oss/kort-om-rfsl/>).

ROKS

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/roks>).

#intedinhora

Ett nätverk för och av personer med erfarenhet av kommersiell exploatering. De jobbar mot visionen att ingen ska behöva utnyttjas i sexhandeln (<http://intedinhora.se>).

Bilagor

Texterna från båda Riksdagsprotokollen samt utredningen från SOU har inte listats i fulltext, eftersom de är mycket långa och berör många aspekter vilka jag inte använt mig av i uppsatsen. De är därför förkortade till de relevanta texter vilka jag har använt. Texterna går att finna i sin helhet genom de elektroniska källorna.

I - Riksdagsprotokoll 1

Onsdagen den 14 Mars, e. m. 53

N:o 21.

Biföllos.

§ 15.

Lades till handlingarna.

§ 4.

Härefter lemnades ordet på begäran till

Herr Waldenström från Gefle, som skriftligen anförde:

Den svenska lagen har allt hittills ansett — och det är att

hoppas, att den äfven hädanefter skall komma att anse — skörlefnad vara ett brott, som bör blifva föremål för borgerliga straffbestäm- melser. Skörlefnad undergräfvat familjelifvets helgd och dermed den grundval, hvar på staten hvilar. Historien visar ock, att staters undergång ofta haft sin orsak uti sedernas förfall.

I strafflagen, kap. 18, stadgas straff för olika former af otukt. Bland andra bestämmelser, som det innehåller, tillåter jag mig här påpeka hvad som säges i § 11, som lyder: Främjar någon otuktig lefnad genom koppleri eller håller sådant hus, der otukt drifves, dömes till straffarbete från och med sex månader till och med fyra år. Qvinna, som i dylikt hus låter bruka sig till skörlefnad, straffes med fängelse i högst sex månader eller straffarbete i högst två år. I lagen angående lösdrivvares behand- ling, § 1, heter det, att som lösdrivvare skall anses och behandlas den, som underlåter att efter förmåga söka ärligen försörja sig och tillika förer ett sådant

lefnadssätt, att våda deraf uppstår för allmän säkerhet, ordning eller sedlighet. Det är af dessa lagrum klart, att prostitution är ett brott emot vår lag och skall såsom sådant behandlas af de myndigheter, som hafva till uppgift att vaka öfver lagens efterlefnad.

Tvärt i strid mot detta förekommer emellertid, att i Stockholm och åtskilliga andra städer vederbörande myndigheter genom reglementariska föreskrifter *ordna* prostitutionen. År 1875 den 2

juni utfärdade öfverståthållarembetet i Stockholm föreskrifter »rörande uppsigten öfver prostituerade qvinnor i liufvudstaden». Af dessa föreskrifter har embetet låtit trycka ett utdrag, som till- ställes hvarje prostituerad qvinna, med hennes namn och ålder antecknade derpå. Enligt samma föreskrifter »anses såsom prosti- tuerad hvarje qvinna, som bevisligen idkar skörlefnad såsom yrke» (§ 2). För »uppsigten och kontrollen» öfver dylika qvinnor »är en särskild besigtningebyrå inrättad» (§ 1), der »hvarje prostituerad qvinna är skyldig att två gånger hvarje vecka och oftare, om så finnes nödigt, på bestämda dagar och tider infinna sig för undergående af sundhetsbesigtning, dertill hon i händelse af

N:o 21, 54 Onsdagen den 14 Mars, e. m.

underlåtenhet att sig sjelfmant anmäla, af öfverståthållarembetet för polisärenden förstädigas, sedan hon vid föregående under- sökning blifvit om prostitution förvunnen» (§ 4). Oberoende af de för henne bestämda tiderna skall hon alltid »genast anmäla sig till besigtning, när tecken förmärkas, som häntyda på smitta» (§ G). »Besigtningarna ega rum kostnadsfritt» (§ 5), hvilket väl vill saga, att den skattdragande allmänheten får betala dem. »Dock kan efter ompröfvande medgifvas qvinna, derest hon vill undvika inställelse vid de allmänna besigtningarna, att på annan tid varda å byrån besigtigad mot erläggande af eu krona för hvarje gång» (§ b). I § 6 gifvas föreskrifter för prostituerad kvinnas uppförande

i allmänhet, såsom att hon skall föra ett tyst och stilla lefverne, icke ropa på förbigående personer, icke vara ute om qvällarne efter klockan 11, att vara anständigt klädd, när hon är ute, att icke uppehålla sig å sådana allmänna platser, restaurationslokaler, kaféer med flera ställen, som polismyndigheten förbjudit henne besöka, att icke utan tillåtelse af polisen byta om bostad m. in., m. in. »Underlåter prostituerad qvinna att ställa sig till efter- rättelse dessa föreskrifter eller de föreskrifter, som i öfrigt kunna henne af polismyndigheten meddelas, och låter hon sig ej rätta, oaktadt erhållen varning af polisföreståndaren vid besigtning- byrån, kommer hon att behandlas (och straffas) i enlighet med de i kongl. förordningen om lösdrivare samt fattigvården med- delade stadganden» (§ 7).

Man finner här af, att ehuru prostitutionen hos oss icke är legaliserad utan tvärt om i strid mot lagen, så är den dock i Stockholm genom öfverståthållarembetet fullständigt regle- terad. 1

stället för att låta behandla prostituerad qvinna enligt lagen, utfärdar embetet särskilda föreskrifter, genom hvilkas iakt- tagande hon tillförsäkras frihet att trotsa lagen. Först när hon underlåter att ställa sig dessa föreskrifter till efterrättelse, först då hotas hon med behandling enligt lagen.

År den legaliserade prostitutionen ett ondt, så är den på sidan om lagen reglementerade prostitutionen ett dubbelt ondt. Den är först och främst *samma* onda som den legaliserade och lör det andra dessutom ett *lagbrott*. Och att öfverståhållare- embetet sjelft är medvetet derom, att det är ett *lagbrott* embetet genom sitt prostitutionsreglemente hägnar och ordnar, synes deraf, att embetet hotar den prostituerade qvinnan med lagen om försvars- löse eller lösdrivvare, i fall hon öfverträder de gifna polisföreskrifterna, hvilket icke skulle ske, om icke den prostituerade såsom sådan vore straffbar enligt lag.

Hvad här är sagd! om Stockholm, gäller lika mycket flere andra åt våra städer, i synnerhet de större. Och säkert är, att aldrig har Kongl. Maj:t föreslagit, och aldrig har Eiksdagen antagit, gällande lag om lösdrivvare med någon hemlig vink till öfver- ståhållareembetet eller andra myndigheter, att dessa kunna sätta

Onsdagen den 14 Mars, e. m. 65 N:0 21.

sig öfver lagen samt genom polisreglementet ordna och hägna dess öfverträdande.

I betraktande af dessa sorgliga omständigheter tager jag mig friheten att hos kammaren anhålla om tillåtelse att till herr statsrådet och chefen för kongl. justitiedepartementet framställa följande spörsmål:

År det Kongl. Maj:ts regering bekant, att i strid mot Sveriges lag i Stockholm samt åtskilliga andra städer existerar en genom polismyndigheterna reglementariskt ordnad prostitution, och är regeringen sinnad att mot densamma vidtaga några, åtgärder till upprätthållande af lagens helgd?

Stockholm den 14 mars 1888.

P. Waldenström.

Den af herr Waldenström sålunda gjorda framställning begärdes af flere ledamöter på bordet och bordlädes alltså.

§ 5.

II - Riksdagsprotokoll 2

Herr Lindgren i Örebro: Herr talman, mina herrar! Det går i dessa dagar ett rop — man kan säga ett förtviflan rop — genom vårt land, och detta rop höres allra mest i hufvud-staden. Det kommer från den ena hälften af människosläktet, — jag kanske vågar säga från den bättre hälften och från denna hälfts allra bästa del, det kommer från våra ädla, varmhjärtade

af §.30

ports) k'

N:o 39. 38 Torsdagen den 16 April.

kvinnor, från våra rättänkande mödrar, hustrur, systrar och döttrar. Det kommer från dem, som icke ha någon rösträtt och icke säte eller stämma i Riksdagen. Och därför må vi föra deras talan. I detta förtviflans rop instämma också de flesta rättänkande och sedliga män. Hvad säger då detta rop? Det säger: Bort med reglementeringen! Bort med prostitutionen! Våra ädla kvinnor höja detta rop till förmån för sina förtrampade och vilseledda systrar, som trampas ned i smutsen så, att de förlora sin mänskliga värdighet och bli till intet, förtrampas och behandlas som slafvinnor, som köpas och säljas.

Det kan icke vara rätt att reglementera en last, en synd. Otuktlasten är en synd. Man reglementerar icke, att folk får dräpa eller stjäla, utan det förbjudes och bestraffas helt enkelt. Må då också prostitutionen (otuktssynden) förbjudas i alla dess former. Den är förbjuden i Guds lag och i svensk lag. Guds heliga bud förbjuder denna synd. Då går det icke an att reglementera densamma, äfven om det vore på det allra mest humana sätt. Denna reglementering är i alla händelser vid sidan af svensk lag, den måste vara olaglig. Och det duger icke att ha sådana stadgar eller lagar bredvid lagen, som tillåta synd och last, snart sagdt reglementerar synden. Det passar icke i ett land, som kallas kristet, icke ibland oss, som kalla oss kristna.

För min del är jag mycket tacksam mot de varmhjärtade motionärer, som framburit den föreliggande motionen. Man väntar sig däraf ganska mycket, man väntar rent af mera än de begärt, man väntar reglementeringens upphäfvande i såväl hufvudstaden som i andra städer, som redan börjat följa hufvudstadens dåliga exempel i detta hänseende. Men man skulle hafva önskat, att motionärerna gått ännu längre. För min del skulle jag och många med mig vilja gå ända därhän att förbjuda reglementeringen och sålunda upphäfva prostitutionen; ty det kan väl icke förnekas, att denna reglementeringsstadga, som skall skydda de felande från följderna af deras synd, *icke skyddar*: och att den uppmuntrar till otukt, torde också vara en känd sak.

Sedan den stackars kvinnan blifvit offer för den osedliga och lättsinnige mannen, går han sin väg lugnt fram, ostraffad, bärande hufvudet högt, och sökande nya offer, men dessa fallna,

förförda kvinnor, de skola ensamt lida, de skola förtrampas, för- aktas, inskrifvas med våld i byrån, öfvervakas, besiktigas, häm- tas af polis, skickas till tukthus och fängelse och behandlas nästan såsom boskap. *Detta kan omöjligen vara rättvist.* Det talas om rätt och det talas om moral i motionen. Det måste vara orättvist och omoraliskt att behandla endast den ena parten — nämligen kvinnan — såsom det sker, och det är icke alls underligt, att dessa stackars förtrampade och förtappade varelser utan utsikt till räddning sedan blifva de mest råa och hänsyn- lösa människor, som i sin tur gärna vilja fördärfva unge män

Torsdagen den 10 April. 39 Ns* 89.

— och äldre också för resten — för att på sådant sätt rent af

hämnas på människosläktet, som de hata af hela sitt hjärta, ty de anse sig förtrampade, förlorade och tro sig icke kunna blifva upprättade. Och detta är icke underligt, ty de äro snart sagdt utstötta från allt umgänge och sällskap med hederliga, goda människor, med undantag af sådana, som vilja offra sig för att rädda dem — och de äro ganska få, som hafva tid, krafter och förutsättningar att sysselsätta sig med detta viktiga, men ganska otacksamma arbete.

Det talas i motionen om att hygieniska åtgärder äro nöd- vändiga, och det är alldeles riktigt. Jag tror dock, att det är en känd sak, — att reglementeringen *icke* skyddar, och det är all- deles klart, att den icke heller *kan* görå det, då reglementeringen blott omfattar den ena parten, hvilket, som redan är sagdt, är både oriktigt och orättvist. Skall smitta förekommas, måste *båda* parterna behandlas, och reglementering kan ju icke skydda ändå. Det kan man ju också godt förstå, ty man kan vara bra den ena dagen, men sjuk den andra, och så sprider man smittosam sjukdom, synd och elände.

Dessa stackars fallna kvinnor anse sig ju ock hafva full rätt att uppträda och utbjuda sig på gator och gränder. De få också utan att straffas göra det, blott de följa reglementet; och de söka också och lyckas tyvärr alltför ofta locka och förleda många unge män — och äfven äldre — hvilka icke alls tänkte på att begå en sådan handling vid detta tillfälle, och så draga de dem med sig till sina dåliga mörka nästen och i fördärfvet. Det kan icke vara rätt, att sådant tillåtes och till och med uppmuntras genom reglementeringen. Att denna reglementering icke skyddar, det tror jag, att vi lätt kunna finna äfven därutaf, att inom hufvudstaden finnes mer än hälften af de veneriskt sjuka i vårt land, fastän hufvudstaden icke rymmer mer än eu sjuttendedel af landets invånare — och ändå har ju hufvudstaden den mest genomförda reglementeringen.

Jag tror, att otuktslasten skulle bra mycket minskas hos oss, om reglementeringen upphäfdes. Låtom oss — så vidt möjligt är — rycka upp det onda med rötterna. Att vi icke kunna helt få bort otukten, förstår jag mer än väl, men vi kunna åtminstone förbjuda eller icke tåla den i

stället för att, såsom nu är fallet, snart sagdt omhulda den. För resten straffar synden sig själf och blifver ytterligare straffad. Den, som vill bedrifva denna synd och vågar sig åstad, får också bära risken och lida följderna, men må vi göra allt vi kunna för att hindra och varna. Det kan icke vara samhällets skyldighet eller ens rättighet att för osedliga och lättsinniga — mången gång nästan djuriska" män tillhandahålla friskt materiel för att tillfredsställa deras dåliga lidelser. Samhället får dock i alla fall taga vara på spillrorna och kosta på sjukvård, fattigvård, fängelse och hospitalsvård med

N° 40 Torsdagen den 16 April.

mera sådant. Att samhället rent af är behjälpligt att undan för

undan anskaffa nytt materiel kan icke vara riktigt. Må vi i stället straffa all otukt. Det finnes redan en lag, enligt hvilken man verkligen kan göra det, åtminstone hvad prostitutionen beträffar, och om denna lag icke är tillräcklig, låtom oss då skärpa densamma eller stifta en ny för att kraftigt kunna bekämpa och bestraffa otuktssynden ibland oss. Men må denna lag drabba *såväl män* som kvinnor, ty någonting annat är icke rättvist. Må hvar och en man eller kvinna, som är veneriskt sjuk eller misstänkt för att vara behäftad med sådan smittosam sjukdom, varda ålagd att vårdas på sjukhus, ja, till och med med tvång, och må den vården vara fri, åtminstone för obe- medlade och mindre bemedlade. Må vi vidare stadga strängt straff för dem, som på ett eller annat sätt sprida dessa förfärliga smittosamma sjukdomar genom vårdslöshet eller otukt.

Man har i dessa dagar äfven talat mycket om hvad man skall sätta i stället för reglementeringen och prostitutionen. Men om vi hafva en orättfärdig lag eller stadga och dåliga seder, som strida mot sanning, rättvisa och moral, icke behöfva vi väl då sätta något annat i stället, om vi upphäfva en sådan stadga och med all kraft motarbeta sådana seder. Vill man emellertid hafva någonting i stället, så må det blifva upplysning — *upplysning* i vida kretsar om den fara, som man utsätter sig för genom otuktlasten, samt att man därmed bryter emot både gudomlig och mänsklig lag. Må vi äfven söka arbeta för att få egna hem så tidigt som möjligt och för öfrigt sätta i stället *renhet, sedlighet* och *gudsfruktan*.

Jag har naturligtvis intet annat yrkande att framställa än bifall till utskottets hemställan, och jag har ej heller anledning att yrka något annat, ty hvad utskottet föreslagit är så vidsträckt, att på grund däraf mycket väl kan framkomma ett förslag att totalt upphäfva reglementeringen, hvilken, som sagdt, är olaglig. Jag hoppas äfven, att ett sådant förslag framkommer från de sakkunnige.

Emellertid har jag känt mig skyldig och pliktig att nu uttala dessa tankar, till den kraft och verkan det hafva kan, och jag skulle vilja, utöfver hvad som är sagdt i motionen och utskottets hemställan, framhålla följande önskemål: *att* de blifvande sak- kunniga måtte arbeta i det syftet, att hela den godtyckliga och förhatliga reglementeringen måtte blifva upphäfd; *att* all otukt strängt beifras och bestraffas genom nya skärpta lagar, om så behöfves, så beskaffade, att den, som genom otukt eller vårds- löshet smittar eu annan med venerisk sjukdom, måtte strängt straffas; *att* de, som äro med sådana smittosamma sjukdomar behäftade, åläggas sjukvård, äfven genom tvång, där så erfordras;

att fri vård måtte lämnas sådana sjuka såväl obemedlade som mindre bemedlade; samt *att* de bestämmelser, som i ofvan-

Torsdagen den 16 April. 41 N:o 39.

nämnda hänseenden stadgas, måtte gälla *icke blott kvinnor, utan äfven män*. Dessa tankar har jag, herr talman, vid detta till-

fälle velat uttala. .

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls; och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

III - Debattartikel *Socialdemokraten*

Kapitalismen skapar prostitution. På sista tiden har polismyndigheterna i Norrköping vidtagit "kraftiga åtgärder för att stäfja den tilltagande prostitutionen".

Flera illa beryktade nästen ha rensats, säger *Östg.*, och en mängd unga kvinnor, hvilka fört ett sedeslöst lefnadssätt, hafva inrangerats i prostitutionens armé. Af den kvinliga arbetarepersonalen vid en enda fabrik härstädes har ett 80 tal blifvit "uppskrivna hos polisen". Dessa åtgärder hafva vidtagits icke minst i sanitärt syfte, enär antalet könssjukdomar i oroväckande grad ökats.

- För någon tid sen blef en liten 7 á 8 års flicka, som led af dylik sjukdom, intagen å stadens sjukhus...

Vid en enda fabrik 80 stycken kvinnor hemfallna åt prostitutionen! Tror någon att detta beror på ett så starkt behof efter konsumgånge, frågar *Ny Tid*. Nej, den enkla förklaringen är här, att *arbetslönen är för otillräcklig för att gifva de arma, unga kvinnorna möjlighet att kunna lifnära sig*. Det är med ett ord *nöden* midt under *arbetet*, om är orsaken till denna moraliska depravation.

Den ena efter den andra af flickorna i Norrköpings arbetarehem nödgas alltså gå in i grottekvarnen på dagen och hänge sig åt prostitutionen på natten, för att kunna fresta tillvaron. Så går det till dess hon lyckas gifta sig, i de flesta fall med en arbetare. Det är lätt att förstå hvilka olägenheter som hennes forna lif med dess vanor skall utöfva på den äktenskapliga lyckan.

Mot detta onda hjälper emellertid inga polisåtgärder. Här måste staten ingripa genom en arbetareskyddslagstiftning som gör slut på denna omänskliga utplundring.

Kan - och *vill* - den kapitalistiska staten detta?

IV - Statens offentliga utredningar

3.3 "Sexköpslagen" – lagen (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster

3.3.1 Lagens tillkomsthistoria – Kvinnofridspropositionen

Förslaget från 1993 års prostitutionsutredning att prostitutionen skulle kriminaliseras genom att ett förbud mot köp och försäljning av sexuella tjänster skulle införas i brottsbalken möttes av en omfattande kritik från så gott som samtliga remissinstanser och

³

genomfördes inte. Särskilt kritiserades förslaget att också

kriminalisera den prostituerades handlande.

Regeringens senare förslag att kriminalisera sexköp utgjorde en

del i Kvinnofridspropositionen. Den byggde på prostitutions- utredningens betänkande och på Kvinnovaldskommissionens slutbetänkande Kvinnofrid (SOU 1995:60). I det betänkandet hade man föreslagit en rad olika åtgärder för att öka jämställdheten mellan män och kvinnor och för att förhindra våld mot kvinnor, bl.a. vissa lagändringar i 6 kap. brottsbalken och införandet av ett kvinnofridsbrott. Regeringen ansåg att dessa frågor var när- besläktade med prostitutionsutredningens och att det var rimligt att införa ett förbud mot köp av tillfälliga sexuella tjänster. Däre- mot ansåg man det inte rimligt att straffansvaret också skulle inne- fatta den prostituerade.

Även detta förslag avvisades emellertid av majoriteten av remissinstanserna. Justitieutskottet ställde sig dock bakom regeringens förslag (bet. 1997/98:JuU13). Trots motståndet beslutade riksdagen den 29 maj 1998 att införa det föreslagna

³För en sammanställning av remissvaren, se Ds 1996:28 Remissammanställning kvinnofrid (SOU 1995:60).

förbudet mot köp av sexuella tjänster (Riksdagen, prot. 1997/98:115). Lagen kom att träda i kraft den 1 januari 1999.

3.3.2 Lagens syften

Utgångspunkten för att köp av tillfälliga sexuella tjänster skulle kriminaliseras var att prostitution är ett allvarligt samhällsproblem som medför allvarliga skador både för de enskilda och samhället. Det framhölls att de prostituerade hade en svår social situation och runt prostitutionen förekom ofta annan brottslighet. Genom ett förbud skulle samhällets inställning i frågan markeras och förbudet skulle också kunna verka effektivt i bekämpningen av prostitutionen. Risken för att hamna i en polisutredning skulle kunna verka tillräckligt avskräckande för att förbudet skulle få effekt.

3.3.3 Skälen för och emot en kriminalisering

Liksom 1993 års prostitutionsutredning lyfte man i Kvinnofrids- propositionen fram att prostitutionen är ett hinder i arbetet mot ökad jämställdhet mellan könen. Enligt regeringens uppfattning utgjorde relationer mellan självständiga kvinnor och män som präglas av ömsesidig respekt, hänsyn och tolerans själva grunden för ett jämställt samhälle. I ett sådant samhälle ansågs det ovärdigt och oacceptabelt att män skaffar sig tillfälliga sexuella förbindelser med kvinnor mot ersättning. Ett förbud mot köp av tillfälliga sexuella förbindelser skulle därför vara en viktig markering från samhällets sida och fylla en normbildande funktion. Det skulle också vara en viktig markering gentemot andra länder för att visa vår inställning i frågan.

Handeln med sexuella tjänster hade utvecklats till en internationell industri som ökade även i Sverige. Genom en kriminalisering hoppades man att det skulle bli svårare att etablera sig inom detta område i Sverige och att därmed även annan kriminalitet som hänger samman med organiserad prostitution skulle avta.

Att prostitutionen skulle komma att drivas under jord och att det då skulle bli svårare att nå de prostituerade med sociala insatser hade tidigare anförts som det främsta argumentet mot en kriminalisering. I propositionen lyfte man fram denna eventuella effekt, men angav att det inte borde bli ett större problem i framtiden än vad

det redan var eftersom det inte skulle föreslås något förbud mot att erbjuda sexuella tjänster. Dessutom var prostitutionen redan till största delen osynlig. En kriminalisering skulle också kunna få viss effekt på inomhusprostitutionen genom att s.k. eskortservice och liknande verksamhet borde minska. Åtminstone bland seriösa företag antog man att det borde vara en omöjlighet att erbjuda kunder och affärsbekanta en tjänst som är kriminaliserad.

Mot de svårigheter som kunde förutses när det gällde kontrollen och efterlevnaden av förbudet lyfte man fram den avskräckande effekt som ett förbud säkert skulle få. Effekten antogs i första hand bli att antalet köpare och säljare i gatuprostitutionen minskade vilket även borde minska nyrekryteringen bland framför allt unga flickor. Genom en kriminalisering av köparen ansåg man att det också borde bli lättare för polisen att ingripa på platser där man vet att det förekommer prostitution.

3.3.4 Kriminalisering endast av köparen

De prostituerades utsatta situation anfördes som ett skäl för en ensidig kriminalisering av köparens gärning. Regeringen ansåg att det inte var rimligt att också kriminalisera den som, åtminstone i flertalet fall, är den svagare parten som utnyttjas av andra som vill tillfredsställa sin egen sexualdrift. Man framhöll även vikten av att motivera de prostituerade att söka hjälp för att komma bort från prostitutionen och att de då inte skulle känna att de riskerade någon form av påföljd för att de varit verksamma som prostituerade. Det kan vara värt att notera att det i propositionen däremot inte gavs något uttryckligt svar på frågan om den nya kriminaliseringens skyddsintresse, dvs. om skyddsobjektet var en enskild kvinnas hälsa och integritet eller om det var allmän ordning som skulle skyddas.

3.3.5 Lagens konstruktion

Den nya lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster skulle ses som ett komplement till brottsbalkens bestämmelser. Att förbudet infördes som en särskild lag var en tillfällig lösning i avvaktan på en generell översyn av sexualbrotten.

76

SOU 2010:49 Bakgrund och gällande rätt m.m.

Förbudet hade följande lydelse:

Den som mot ersättning skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse, döms – om inte gärningen är belagd med straff enligt brottsbalken – för köp av sexuella tjänster till böter eller fängelse i högst sex månader.

För försök döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

I författningskommentaren hänvisade man till bestämmelsen om koppleri och uttalade att innebörden och tolkningen av uttrycket "att mot ersättning skaffa sig en tillfällig sexuell förbindelse" borde vara densamma som där. Till skillnad mot vad som gällde enligt koppleribestämmelsen räckte det dock för straffansvar att vid ett enstaka tillfälle ha skaffat sig en tillfällig sexuell förbindelse. Med "sexuell förbindelse" avsågs samlag eller annat sexuellt umgänge. Nakenposering ansågs falla utanför begreppet. Ersättningen kunde – liksom vid koppleri – vara både ekonomisk eller av annat slag, såsom t.ex. alkohol eller narkotika. Även om den utlovade ersättningen uteblev kunde gärningen utgöra brott om ersättningen var en förutsättning för den sexuella förbindelsen.

Trots att det bedömdes kunna bli svårt att bevisa när försök till brott enligt lagen förelåg, ansåg regeringen ändå att brottsbalkens regler om försök i 23 kap. skulle vara tillämpliga. Försökspunkten menades i vart fall vara uppnådd när någon hade lämnat ett erbjudande om betalning. Härutöver krävdes för ansvar att det hade förelegat fara för att handlingen skulle ha lett till brottets fullbordning eller att sådan fara varit utesluten endast på grund av tillfälliga omständigheter. Någon övrig vägledning i fråga om vad som skulle anses utgöra fullbordat brott respektive försök fanns inte i förarbetena.

Det var endast den som mot ersättning skaffade sig den tillfälliga sexuella förbindelsen som skulle bestraffas enligt lagen. Även om brottet i allmänhet förutsatte någon form av medverkan från den som erbjöd tjänsten kunde något ansvar för medverkan enligt 23 kap. 4 § brottsbalken inte komma i fråga beträffande den prostituerade.

V - Transkribering av intervjun med Paolo Roberto

J - Paolo jag sitter här för att du gjorde ett inlägg i natt, där du beskriver att du "har förstört ditt liv, du har tagit ett beslut som har förstört ditt liv och det är rätt åt dig". Vad var det som hände?

R - jag har ju, jag har ju köpt sex.

J - är det något som du brukar göra?

R - Nej.

J - det här var första gången?

R - det är första gången, ja.

J - och hur... hur gick det till, hur kom du på att du skulle göra det här?

R - *djup suck*. Ja, men jag har ju en sån grej i livet, när... när det går bra för mig, jag har aldrig mått så bra, aldrig varit så lycklig... livet blommar. Då hittar jag alltid något sätt att förstöra det. Och det har varit olika typer av liksom, våld, väldigt mycket våld, och den här gången lyckades jag väl hitta det jag egentligen tycker är det smutsigaste som finns. På nåt sätt liksom döva det här hålet som finns hos mig liksom.

J - så du tycker det är smutsigt med prostitution?

R - ... ja men du köper en annan kvinnas kropp, säkert nån som... ja men som är där dittvingad eller liksom... hon är ju inte där för att det är jättetrevligt.

J - tog du reda på innan var du skulle köpa sex?

R - nej...

J - funderade du över det när du var där?

R - nej.

J - det här med organiserad brottslighet och människohandel, är det något som har tänkt på...

R - ja det, det är just därför. för att det är det absolut smutsigaste, absolut vidrigaste man kan göra egentligen. Mot en annan människa. Alltså det... det är det här självskadebeteendet som jag har haft länge i mitt liv, alltid egentligen haft, ehm... som grundar sig i övergrepp jag blivit utsatt för när jag var liten, em... det hålet kan bara stängas av smärta... för mig. Har jag iallafall trott.

J - jag skulle bara vilja prata om hur det gick-

R - ja, gör det ja,....

J - -därför att det handlar om din syn på prostitution, alltså på kvinnor-

R - ja, jag förstår vad du menar men det är ju-

J - vad visste du om den här personen?

R - ingenting.

J - nä. *paus*. brydde du dig någonting om att det här är en kvinna som kommer från ett av Europas fattigaste länder, som är i en väldigt utsatt position?

R - *suck*, ja eh, inte... nu.... gör man ju det och det är ju skammen i det här liksom... alltså, det går aldrig att snacka bort. Jag har gjort det här och folk är jättearg på mig och det är helt rätt.

